

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Barns deltakelse i spørsmålet om fast bosted på familievernkontoret

Kathrine Sørensen

Liten masteroppgave i rettsvitenskap våren 2016

Antall ord: 16 313

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
1.1 Tema og aktualitet.....	5
1.2 Avgrensing.....	6
1.3 Rettskilder og metode.....	6
1.3.1 Norske rettskilder	6
1.3.2 Barnekonvensjonen.....	7
1.5 Begreper.....	8
1.6 Oppbygning av oppgaven	9
2 Barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen og Grunnloven.....	10
2.1 Barnekonvensjonen.....	10
2.1.1 Generelt.....	10
2.1.2 I hvilke saker skal barn høres?	11
2.1.3 Retten til å bli hørt og få sin mening vektlagt.....	12
2.1.4 Betydningen av barnets alder	15
2.1.5 Direkte, representant eller gjennom et egnet organ	17
2.1.7 Forholdet til barnets beste	18
2.1.8 Er barns rett til å bli hørt en absolutt rett?.....	20
2.1.9 Barnekonvensjonens stilling i norsk rett.....	21
2.1.10 Barnekomiteens merknader om gjennomføringen av BK art. 12 i norsk rett.....	22
2.2. Grunnloven.....	23
2.2.1 Innledning	23
2.2.2 Innhold.....	23
2.2.3 Grunnlovsbestemmelsen betydning.....	24
3 Barns rett til å bli hørt etter barneloven.....	26
3.1 Regler om mekling	26
3.2 Meklingens innhold.....	26
3.3 Barnets rett til å bli hørt	29
3.4 Praksis.....	31
3.5 Oppfyller dagens rett BK art. 12 og Grl. § 104?	32
4 Barn i mekling (BIM).....	35
4.1 Bakgrunn for BIM	35
4.2 Gjennomføring av BIM.....	36
4.3 Erfaringer med BIM	37
4.4 På hvilken måte oppfyller BIM barnekonvensjonen og Grunnloven?	38
4.5 Noen utfordringer med BIM?	40
4.6 Sammenligning av den ordinære meklingsordningen og BIM.....	40

4.7 Konklusjon.....	41
5 Avsluttende drøftelser	43
5.1 Bør barn delta i mekling?	43
5.1.1 Argumenter for at barn bør delta i mekling.	43
5.1.2 Argumenter for at barn ikke bør delta i mekling.	44
5.1.3 Konklusjon	46
5.2 Er det et brudd på BK art. 12 at barns deltakelse i mekling er avhengig av foreldrenes samtykke?	47
5.3 Hva kan optimalisere barnets rett til å deltakelse?	48
6 Kildeliste	51

1. Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Tema for oppgaven er barns deltakelse i mekling på familievernkontoret. I 2014 var det 20 000 barn som opplevde at foreldrene ble separert eller skilt¹. Det finnes ikke noen tilsvarende oversikt for barn med foreldre som er samboere, men det er stadig flere barn som bor sammen med foreldre som er samboere. Man ser også at etter hvert som barna blir eldre er det færre og færre som bor sammen med begge foreldrene². Når ektefeller eller samboere med felles barn under 16 år velger å flytte fra hverandre er det obligatorisk med en times mekling på familievernkontoret, jf. ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51.

I den obligatorisk meklingstimen er formålet at foreldrene skal komme frem til en avtale om hvem som skal ha foreldreansvaret, hvor barnet skal bo fast og om samvær, jf. barneloven § 52. Etter FNs barnekonvensjon artikkel 12 og Grunnloven § 104 har barn rett til å bli hørt alle saker som vedrører barn. Det har vært et økt fokus på om, og på hvilken måte barn bør inkluderes i meklingsprosessen, både nasjonalt og internasjonalt.³ Fokuset har tidligere vært på at barn er sårbare og trenger beskyttelse, mens nå er man mer opptatt av at barn er subjekter med rettigheter.

Det finnes ingen lovformulering som knytter barnets uttalerett direkte til meklingsrommet. Det har vært diskutert om meklingsordningen tilstrekkelig ivaretar barns rettighet om å bli hørt.⁴ På flere av de lokale familievernkontorene pågår det nå et prosjekt hvor meklere hører barnet. Jeg skal i denne oppgaven se på hvilke rettigheter barn har til å delta i mekling på familievernkontoret etter Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 12, og vurdere i hvilken grad den ordinære meklingsmodellen og meklingsmodellen Barn i mekling (BIM) oppfyller disse rettighetene. Hovedproblemstillingen min i oppgaven er om barns rett til å delta i mekling på familievernkontoret blir ivare tatt gjennom meklingsmodellen Barn i mekling.

¹ http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/

² Se forrige fotnote

³ Ask, Helga og Kjeldsen, Anna, Samtaler med barn, Rapport utarbeidet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2015:4, punkt 7.2.

⁴ Haugen, Gry Mette D. og Rantalaiho. Barns rettigheter i mekling ved separasjon og samlivsbrudd. I Kjørholt (red.), Barn som samfunnsborgere – til barnets beste? Universitetsforlaget, Oslo 2010. s. 126

1.2 Avgrensning

I 2004 kom det nye saksbehandlingsregler for mekling i domstolen. Mange av momentene i denne oppgaven vil også være aktuell ved spørsmålet om barns deltakelse i rettsmekling, men jeg vil konsentrere meg om den utenomrettslige meklingen.

Jeg vil i oppgaven konsentrere meg om mekling på familievernkontoret. Noen av de obligatoriske meklingene skjer hos eksterne meklere, men de aller fleste gjennomføres på familievernkontorene og derfor velger jeg å fokusere på sistnevntes mekling.

I forbindelse med mekling på familievernkontoret vil det være flere problemstillinger som vil kunne være aktuelle å drøfte, for eksempel foreldrenes perspektiv og om mekling er egnet som konfliktløsningsmodell. Jeg vil i oppgaven konsentrere meg om barns rett til å delta, og avgrense mot andre problemstillinger som reiser seg i forbindelse med mekling.

1.3 Rettskilder og metode

I utgangspunktet bruker jeg vanlig juridisk metode, men jeg må gå noe bredere til verks. Dette skyldes først og fremst at oppgaven dreier seg om saksbehandling utenfor domstolene, som gjør at rettspraksis blir i mindre grad brukt. Barns deltakelse på familievernkontoret er også i liten grad lovfestet. I tillegg er barnets rett til å bli hørt forankret både i norsk og utenlandske rettskilder, som medfører at de internasjonale rettskildene spiller en sentral rolle. Barnets deltakelse i mekling på familievernkontoret knytter seg tett opp til psykologi, noe som medfører at reelle hensyn vil spille en mer sentral rolle en ellers. Jeg vil i det videre presentere kort noen av de viktigste rettskildene.

1.3.1 Norske rettskilder

Grunnloven § 104 om barns uttalerett er en av de sentrale norske lovene.⁵ I tillegg er lov om barn og foreldre av 1981 (heretter barneloven, bl.) en av mest sentrale norske lovgivningen i oppgaven. For nærmere regler om meklingen bruker jeg forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven av 18.12.2006 nr. 1478 (heretter kalt meklingsforskriften). Selv om forskrifter er fastsatt av forvaltningen og ikke er formell lovgivning, er den gitt med hjemmel i lov slik at forskrift har lovs kraft, men med lavere rang enn lov.⁶

⁵ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).

⁶ Nygaard, Nils. Rettsgrunnlag og standpunkt. Oslo, Universitetsforlaget, 2. utgave 2004, 2. opplag 2005 s. 44.

I tolkningen av lovens regler om mekling vil lovens forarbeider være sentral, slik at både NOU og Ot.prp. vil være relevante forarbeider.

Barns rett til å bli hørt er et tema som det har vært et økt fokus rundt politisk. Det har ført til at departementet har utgitt veiledere og brosjyrer som omhandler mekling, og barns rett til å bli hørt. Veiledere blir i rettskildelæren sett på som rettsoppfatninger og stortingsmeldinger er etterarbeider til loven, og ingen av disse tilhører de autorative rettskildene.⁷ Disse vil også bli brukt i oppgaven, men kun som tolkningsmoment da det i teorien er uenighet om hvilken vekt de skal ha.⁸

Juridisk teori vil kunne gi verdi som selvstendige argumenter der rettstilstanden er uklar, og det er få andre rettskilder. I barneretten er det mange skjønnsmessige vurderinger og da får de reelle hensynene en sentral rolle. Hensynet til å oppnå et godt og rimelig resultat er særlig viktig på barnerettens område.⁹

Tidligere undersøkelser, forskning og statistikker vil være sentral for å vise den faktiske praksisen av mekling.

1.3.2 Barnekonvensjonen

FNs konvensjon om barns rettigheter er den mest sentrale internasjonale rettskilden i oppgaven. Barnekonvensjonen (BK) ble vedtatt i 1989, og ble vedtatt og ratifisert av Norge i 1991. I 2003 ble den inkorporert gjennom menneskerettsloven, som fastslår at konvensjonene som er inkorporert gjelder som norsk lov, og har forrang ved motstrid, jf. menneskerettsloven § 3.¹⁰

Barnekonvensjonen er et svært viktig instrument av stor betydning blant annet fordi den omfatter alle alminnelige anerkjente menneskerettigheter samlet i en konvensjon særskilt for barn. Den har også stor betydning ved at nesten hele verdenssamfunnet har ratifisert den, noe som gir den stor politisk, moralsk og juridisk styrke.

⁷ Boe, Erik Magnus. Rettskildelære under debatt, Universitetsforlaget, Oslo 2012 s. 279 og 236.

⁸ Boe 2012, s. 236 flg.

⁹ Bendiksen, Lena R.L og Haugli, Trude. Sentrale emner i barneretten, 2.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2015, s. 35.

¹⁰ Lov 21.mai 1999 nr. 30, om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Barnekomiteen er FNs overvåkningsorgan som skal overvåke statenes gjennomføring og etterlevelse av barnekonvensjonen, jf. BK art. 43. Tilsynet med barnekonvensjonene er basert på statenes rapporteringsplikt, som er hvert femte år.

Barnekomiteen utarbeider avsluttende merknader (concluding observation) på bakgrunn av statenes rapporter, skyggerapporter fra organisasjoner, samt diskusjoner med statene. I de avsluttende merknader uttrykker komiteen bekymringer og gir anbefalinger til statene for videre gjennomføring av konvensjonen. Disse er ikke rettslig bindende, men det er imidlertid enighet i teorien om at de har betydning som tolkningsfaktor.¹¹

Barnekomiteen utarbeider også generelle kommentarer (general comments). De generelle kommentarene inneholder komiteens tolkninger av enkelte artikler i konvensjonen eller særlige viktige spørsmål.¹² Disse er ikke rettslig bindende, men i tolkingen av konvensjonen gir de verdifulle retningslinjer og Smith uttaler at de bør brukes som en viktig kilde i tolking av konvensjonen.¹³ I domstolene blir de også i større grad trukket frem.¹⁴ Jeg vil i oppgaven bruke de generelle kommentarene for å tolke innholdet i artikkel 12.

1.5 Begreper

Med *barn* menes det i barn under 18 år, men jeg vil i denne oppgaven konsentrere meg om barn under 16 år, da den obligatoriske meklingen gjelder for foreldrene med felles barn under 16 år, jf. barneloven § 51. Dersom det reises sak om barn over 16 år, vil det ikke være meklingsplikt.

Mekling er en «uformell prosess der en upartisk tredjeperson hjelper partene til å komme frem til en gjensidig akseptabel løsning på konflikten. Mekleren har ingen autoritet til å fastsette løsningen».¹⁵

Barnets beste skal være det grunnleggende hensynet og det som kommer først i alle saker som gjelder barn, det fremkommer av barnekonvensjonen artikkel 3. Prinsippet er også slått fast i

¹¹ Søvig, Karl Harald, Barnets rettigheter på barnets premisser-utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett, 2009, s. 35.

¹² Smith, Lucy. FNs konvensjon om barnets rettigheter, i Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge, 2. utgave 2012. 2. opplag 2013, s. 25.

¹³ Smith (2012) s. 25.

¹⁴ Se forrige fotnote. Se også f.eks. Rt. 2009 s. 1261 og Rt. 2015 s. 93.

¹⁵ Nordhelle, Grethe. Mekling Konflikforståelse og konflikthåndtering, Gyldendal Norsk Forlag. 1. utgave, Oslo 2006. s. 22.

Grunnloven § 104. Barnets beste er nok barnekonvensjonens mest sentrale begrep. Barnets beste er også et av de mest sentrale prinsippene i barneloven.

Av barnekomiteen er barnets beste klassifisert som et av fire generelle prinsippene i barnekonvensjonen, sammen med *ikke-diskriminering* i art.2, prinsippet om *retten til liv* i art. 6 og prinsippet om *respekt for barnets syn* i art. 12.¹⁶ Disse prinsippene er selve kjerneverdiene i barnekonvensjonen og skal gjelde i alle saker som vedrører barn også på de områder som ikke direkte er regulert i konvensjonen.

Hva som ligger i prinsippet barnets beste lar seg vanskelig definere, fordi prinsippet skal gjelde for alle barn, i alle aldre og i svært ulike forhold. Hverken barnekonvensjonen eller Grunnloven gir noen konkret definert rettighet. Hva som er barnets beste vil bero på en konkret individuell vurdering i hver sak.¹⁷

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i avgjørelsen hvor barn skal bo fast. Barneloven § 48 første ledd, sier at ved fastsettelse av hvor barnet skal bo fast skal barnets beste være det styrende. Da oppgaven handler om retten til å bli hørt vil jeg ikke gå nærmere inn på barnets beste som et hensyn i avgjørelsen av fast bosted, men jeg vil under kapitel 2 komme tilbake til hvordan barnets beste vil påvirke retten til å bli hørt.

1.6 Oppbygning av oppgaven

I oppgavens første del skal jeg gjøre rede for barns rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen artikkel 12 og Grunnloven § 104. Videre vil jeg i kapitel 3 redegjøre for hvilken rett barn har til å delta i mekling på familievernkontorene etter nasjonal rett og vurdere om retten og praksisen er i tråd med de krav som BK setter. I kapitel 4 presenteres meklingsmodellen «Barn i mekling» (BIM). Derunder vil jeg også vurdere om BIM oppfyller kravene etter BK artikkel 12 og sammenligne BIM med den ordinære meklingsmodellen etter lovreglene. I kapitel 5 har jeg til slutt noen avsluttende drøftelser. Blant annet en rettspolitisk vurdering om barns rett til å delta i mekling. Jeg vil også i kapitel 5 komme med forslag til hvordan meklingsordningen kan optimaliseres for å ivareta barns rett til deltakelse.

¹⁶ General Comments No.5, «General Measures of Implementation».

¹⁷ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 28.

2 Barnets rett til å bli hørt etter barnekonvensjonen og Grunnloven

2.1 Barnekonvensjonen

2.1.1 Generelt

Barns rett til å bli hørt fremkommer av FN's konvensjon om barnets rettigheter artikkel 12. Da barnekonvensjonen kom i 1989 representerte artikkel 12 om barns rett til å bli hørt noe nytt i internasjonal rettspraksis. Artikkel 12 var en av de mest nyskapende og kontroversielle av artiklene i barnekonvensjonen.¹⁸ På den tiden var det ikke en alminnelig oppfatning at retten til å si sin mening var en rettighet som også gjaldt barn.¹⁹ I Norge hadde barn hatt en rett til å bli hørt av foreldrene etter barneloven av 1981, men den var snevrere utformet enn barnekonvensjonen.

Den engelske offisielle versjonene lyder som følgende:

«1. States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

2. For this purpose, the child shall in particular be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law.»

Artikkel 12 i den norske oversettelsen lyder som følgende:

«1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til å danne seg egne synspunktet, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktet i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunktet behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.»

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

¹⁸ Smith, Lucy, «FNs konvensjon om barnets rettigheter», i Høstmælingen, Kjørholdt og Sandberg (red.) Barnekonvensjonen - Barns rettigheter i Norge, 2.utgave, 2.opplag 2013, Universitetsforlaget, Oslo 2012, s. 18.

¹⁹ Se forrige fotnote.

Barnekonvensjonen artikkel 12 er en helt grunnleggende bestemmelse for at hensynet til barns verdighet, integritet og respekt som menneske skal bli ivaretatt.²⁰ Bestemmelsen gir barn rett til medbestemmelse i saker som vedrører barnet. Artikkel 12 går ikke så langt at den gir barn selvbestemmelse.²¹ Barn skal kunne medvirke i en avgjørelse, men de skal ikke ta den endelige beslutningen.

Artikkel 12 er en viktig bestemmelse fordi den gir barnet innflytelse over eget liv. Tidligere var fokuset på at barn måtte ha rettigheter slik som beskyttelse og omsorg. Derfor representerer retten til å uttrykke sine synspunkter en viktig del av barns menneskerettslige rettighet, barn skal ha innflytelse på livet sitt og ikke bare gis rettigheter som følge av deres sårbarhet og sin avhengighet til voksne. Barn mangler voksnes fulle autonomi, men er likevel subjekter med rettigheter. At nesten alle land har ratifisert konvensjonen understreker denne statusen som barn har fått gjennom konvensjonen.²²

Barnekonvensjonen artikkel 12 skal gjelde uavhengig av livsområde. Barns rett til å bli hørt har av barnekomiteen blitt rangert som et av de fire generelle prinsippene for hele konvensjonen.²³ De tre andre prinsippene er artikkel 2 om ikke-diskriminering, artikkel 3 nr. 1 om barnets beste og artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling. Disse prinsippene skal tas hensyn til ved fortolkning og gjennomføring av alle andre rettigheter og er ikke bare en rettighet i seg selv.²⁴ I tillegg skal prinsippene være relevante kilder selv om saken ikke direkte omfattes av konvensjonens artikler, eller har en tilsvarende bestemmelse.²⁵

Artikkel 12 sier ikke noe om hvordan barn skal høres. Barnekomiteen har likevel gitt en rekke føringer gjennom sine generelle kommentarer og praksis.

2.1.2 I hvilke saker skal barn høres?

Barn har en rett til å bli hørt i alle saker som vedrører barnet. I barnekonvensjonen art. 12 nr. 2 slås det fast at barn skal høres i rettslig og administrativ saksbehandling. Barnekomiteen har

²⁰ Sandberg, Kirsten, «Barns rett til å bli hørt», I: Høstmølingen, Kjørholt, Sandberg (red.). Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge, 2.utgave, 2. opplag 2013, Universitetsforlaget, Oslo 2012, s. 90.

²¹ Sandberg (2012) s. 90.

²² General Comments No. 12, punkt 18.

²³ General Comments No. 5, punkt 12.

²⁴ General Comments No. 12, punkt 2.

²⁵ Bendiksen og Haugli (2015), s.41.

i sin generelle kommentar sagt at artikkel 12 gjelder for alle relevante rettslige prosesser og de eksemplifiserer med saker som gjelder skilsmisse mellom foreldrene og barnefordeling.²⁶

I Norge har det vært en diskusjon om det kreves etter artikkel 12 at barn skal høres i forbindelse med mekling etter barneloven. Det har vært hevdet at det med «proceedings» har ment kun å gjelde saksbehandling i snever forstand.²⁷ Barnekomiteen har slått fast at alternativ konfliktløsning, som mekling eller voldgift også inngår i bestemmelsen.²⁸

2.1.3 Retten til å bli hørt og få sin mening vektlagt

Partene som har undertegnet konvensjonen forplikter seg etter artikkel 12 å «garantere» at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal gis muligheten til å få uttrykke disse synspunktene. «Garantere» er et stekt uttrykk. Det viser til at medlemslandene har en streng forpliktelse til å sørge for at retten blir gjennomført for alle barn.²⁹ Statens plikt inneholder to elementer både det at staten skal sikre at det finnes mekanismer for å få frem barnets synspunkter og sørge for at disse synspunktene blir behørig vektlagt.³⁰ Forpliktelsen går blant annet ut på å forankre rettigheten i lovgivning og lage gode og hensiktsmessige ordninger for hvordan rettigheten blir gjennomført i praksis.³¹ Artikkel 12 nr. 1 gir uttrykk for den generelle plikten staten har til å gi barn mulighet for å uttale sine synspunkter, mens nr. 2 viser til plikten å spesielt høre barn i rettslige og administrative saker.

Barns rett til å uttrykke sine synspunkter etter barnekonvensjonen artikkel 12 er både en rett som barn kan ha som individ og som en gruppe. Barn har rett til å bli hørt som en gruppe i for eksempel skolen, barnehagen og som innbyggere i et lokalsamfunn. I det følgende blir det fokusert på barns rett til å bli hørt som individ i tråd med, temaet for oppgaven.

Rettigheten etter artikkel 12 blir omtalt som en «rett til å bli hørt». At barn har en rett til å bli hørt kan fremstå som om at barn er gitt en passiv rolle, istedenfor en aktiv rolle hvor barnet får uttrykke sine synspunkter.³² Fordelen med at barnet har en rett til å bli hørt, er at det

²⁶ General Comments No.12, punkt 32.

²⁷ Sandberg (2012) s. 103.

²⁸ General Comments No. 12, punkt 32.

²⁹ Sandberg, Kirsten, Barns rett til medbestemmelse –et juridisk perspektiv. I: Kjørholt (red.). Barn som samfunnsborgere – barnets beste? Universitetsforlaget, Oslo 2010, s. 50-51.

³⁰ Se forrige fotnote.

³¹ Sandberg (2012) s. 92

³² Sandberg (2010) s. 50.

utløser en aktivitetsplikt for noen å faktisk høre på hva barnet har å si.³³ Meningen har uansett ikke vært å gi barnet en passiv rolle. Formålet er å lage en arena hvor barnet kan fortelle om sine synspunkter, opplevelser, erfaringer og ønsker.³⁴

I barnekonvensjonens artikkel 12 er ordet «express» brukt, som oversatt blir å «uttrykke» og som brukes i den norske versjonen. Det er også i juridiske fremstillinger blitt foretrukket å bruke mer aktive uttrykk som rett til å uttale seg eller rett til å komme til ordet.³⁵

Når det snakkes om barns rett til medbestemmelse blir gjerne begrepet barns rett til deltakelse brukt. Barnekomiteen har i sin generelle kommentar til artikkel 12 påpekt at det er gjort betydelig framgang når det gjelder utvikling av artikkel 12 og at det i de senere år har utviklet seg en praksis som går under den vide betegnelsen «deltakelse».³⁶ Barns rett til medbestemmelse innebærer at barn skal delta eller medvirke i egen sak. Barns deltakelse er et videre begrep enn retten til å bli hørt. Det fremgår ikke av ordlyden i artikkel 12, men blir brukt for å beskrive en pågående prosess som blant annet omfatter informasjonsutveksling og dialog mellom barn og voksne, basert på gjensidig respekt.³⁷

Begrepet «delta» kan tolkes dithen at barn skal delta i selve avgjørelsen som skal tas, men som nevnt tidligere går ikke artikkel 12 så langt at det gir barn selvbestemmelse. I mer hverdagslige problemstillinger og etter hvert som barn bli eldre vil det naturlig få mer selvbestemmelse, men i rettslige og administrative avgjørelser skal ikke barnet delta i selve avgjørelsen. Barn har en todelt rettighet, både en rett til beskyttelse og rett til medvirkning, noe som kan være en utfordrende balansegang. Retten til å delta går ikke så langt at det gjelder for selve avgjørelsen. Dette er begrunnet i at barn ikke skal pålegges det vanskelige ansvaret med å ta en større avgjørelse. Dessuten har barn en rett til beskyttelse, og dette omfatter også beskyttelse mot å ta ansvaret for viktige avgjørelser.

I henhold til artikkel 12 skal barn få uttale seg «fritt». Det innebærer blant annet at barn skal velge selv om de vil uttale seg.³⁸ Staten må legge opp til ordninger slik at barnet føler seg trygt og ikke under noe press. Dersom det er foreldrene som hører barnet, kan barnet føle et

³³ Se forrige fotnote.

³⁴ Rapport 2012, s. 24.

³⁵ Sandberg (2012) s.91.

³⁶ General Comments No. 12, punkt 3.

³⁷ Se forrige fotnote.

³⁸ General Comments No. 12, punkt 22

press om å si det som vil gjøre foreldrene fornøyde. På den annen side kan det være vanskelig å snakke med noen man ikke kjenner. Etter artikkel 12 er det opp til den enkelte medlemsstat å legge til rette for praksisordninger som er til det beste for barnet.

For at barnet skal kunne ta en avgjørelse om en ønsker å uttale seg og hva en ønsker å si, er det viktig at barnet får informasjon om saken. Det fremkommer ikke av artikkel 12 at barnet har krav på informasjon, men Barnekomiteen har i sin generelle kommentar til artikkel 12 sagt at retten til informasjon er essensiell, fordi den er en forutsetning for at barnet skal kunne ta en avgjørelse.³⁹ Europarådet har også i Convention on the Exercise of Children og Convention on Contact concerning Children inntatt denne koblingen mellom retten til å uttale seg og retten til informasjon.⁴⁰

Det er den ansvarlige til å høre barnet som også har ansvaret for å gi barnet tilstrekkelig informasjon. Barnet skal gis informasjon om saken, hvilke valg eller beslutninger som skal gjøres og hvilke konsekvenser beslutningene får. Barnet skal også få informasjon om selve høringen, om hvordan den skal gjennomføres.⁴¹ Informasjonen om høringen er viktig for at barnet skal kunne forberede seg på hva som vil skje i høringen.

Den informasjonen som barnet får, må være tilpasset barnets modningsnivå. Et modent barn kan få mer informasjon enn et umodent barn. Det bør bare gis informasjon om de deler av saken som er overskuelig for barnet. Informasjonen må også tilpasses slik at den er forståelig for barnet. Hvis det er nødvendig må informasjonen forenkles, men det må ikke forenkles slik at det gir et skjevt bilde av saken.⁴² Det kan følgelig være svært utfordrende for den som skal informere barnet å tilpasse informasjonen til barnets individuelle modenhetsnivå.

Kravet til informasjon gjelder også etter at et vedtak er fattet.⁴³ Det er viktig at barnet blir informert om resultatet og får forklart hvordan deres mening er blitt vektlagt. Tilbakemelding

³⁹ General Comments No. 12, punkt 25

⁴⁰ Convention on the Exercise of Children's Rights av 25. jan. 1996 (ETS nr. 160) art. 3(a) art. 6(b) og Convention on Contact concerning Children av 15. mai 2003 (ETS 192) art. 6(1), jf. også CEFL, principle 3:6 («the right to be informed»).

⁴¹ General Comments No. 12, punkt 25

⁴² Sandberg (2012), side 113

⁴³ General Comments No. 12, punkt 45.

til barnet om vektlegging av barnets synspunkter er en garanti for at barnets rett til å bli hørt ikke bare skjer som en formalitet, men blir tatt alvorlig.⁴⁴

En del av barnets rett til å bli hørt er også å få sin mening vektlagt. Barnekonvensjonens artikkel 12 sier at barns mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets «alder og modenhet». Det er ikke nok å bare høre barn. For å ta barnets mening på alvor må også barnets mening tillegges vekt.⁴⁵ Det betyr ikke at barnets mening alltid skal legges til grunn, men barnets mening må være et av kriteriene som vurderes når det skal tas en avgjørelse. Hvor stor vekt det skal legges på barnets mening vil avhenge av alder og modenhet. Det er viktig at alderen alene ikke er avgjørende. Den gir bare en pekepinn. Dette tydeliggjøres ved at alder står i en kombinasjon med modenhet. Det vil være den individuelle vurderingen av barnet som er avgjørende.⁴⁶ I modenhet ligger det at barnet må kunne uttrykke sine synspunkter på en fornuftig og selvstendig måte.⁴⁷ Modenhet er ikke bare en funksjon av alderen. Forskning har vist at andre faktorer som opplysning, erfaring, miljø, støtte og veiledning også har betydning for barns evne til å danne seg egne synspunktet.⁴⁸

Hvor stor vekt barnets mening skal få, vil blant annet være avhengig av virkningen av avgjørelsen. Jo større virkning avgjørelsen vil ha på barnets liv, jo viktigere er det å ta en vurdering av barnets modenhet.⁴⁹ Hvordan barnets mening er vektlagt, kan ha betydning for om barnet føler at det er tatt på alvor.

2.1.4 Betydningen av barnets alder

For at barnet skal høres kreves det etter artikkel 12 at barnet må være «i stand til å danne seg egne synspunkter». Det stilles ingen krav til en viss oppnådd alder for at barnet skal bli hørt. Vilkåret ligger i om barnet er «i stand til å danne seg egne synspunkter». Barnekomiteen påpeker at det ikke må ses på som en begrensning, men som en forpliktelse for partene å vurdere om et barn er i stand til å danne seg selvstendige meninger. Staten skal gå ut ifra at barn har denne evnen. Det skal ikke være opp til barnet å bevise at det har evnen.⁵⁰

⁴⁴ Se forrige fotnote.

⁴⁵ Sandberg (2010) s. 61.

⁴⁶ General Comments No. 12 punkt 29.

⁴⁷ General Comments No. 12, punkt 30.

⁴⁸ General Comments No. 12, punkt 29.

⁴⁹ General Comments No. 12 punkt 30.

⁵⁰ General Comments No. 12, punkt 20.

Om barnet er «i stand til å danne seg egne synspunkter», vil blant annet variere etter hvor komplisert saken er. Det vil i realiteten innebære at rettigheten ikke får virkning for spedbarn og svært små barn. Imidlertid må man ikke avskrive små barns evner til å uttrykke sine meninger bare fordi saken er for komplisert. Barnekomiteen har i General Comments no.7 påpekt at også små barn er rettighetshavere og har rett til å gi uttrykk for sine oppfatninger, som bør tillegges «behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet».⁵¹ Komiteen oppfordrer statene til å tilrettelegge for at også små barn skal få uttrykke sine meninger og rett til å bli tatt med på råd i saker som berører han eller henne.⁵² Små barn kan ofte formidle sine tanker og følelser på andre måter, lenge før gjennom det talte og skrevne språk. Barnekomiteen understreker at en full anerkjennelse av artikkel 12 vil være å anerkjenne og ha respekt for ikke-verbale former for kommunikasjon, gjennom lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk og tegning.⁵³

Barnekomiteen har anbefalt partene om ikke innfører noen grense hverken i lovverket eller i praksis, da det vil kunne begrense barnets rett til å bli hørt.⁵⁴ Om et barn er i stand til å danne egne synspunkter vil være veldig individuelt og retten til å bli hørt må dermed vurderes ut ifra det enkelte barnet og dets forutsetninger.

Det er nok at barnet har tilstrekkelig forståelse til å kunne danne seg egne synspunkter. Barnekomiteen påpeker at det ikke kan kreves at barnet skal ha omfattende kunnskap om alle sider ved de forhold som berører han eller henne.⁵⁵ Ofte kan saker være sammensatte og det er da ikke nødvendig at barnet skal ha full innsikt i alle deler. Det som er kravet er at barnet skal kunne gi uttrykk for noe som har betydning for saken. Det er heller ikke nødvendig at barnet skal kunne danne seg synspunkter på det spørsmålet som skal avgjøres.⁵⁶

Medlemsstatene må også sørge for at barna som har problemer med å uttrykke sine meninger også får denne rettigheten oppfylt. Det kan for eksempel gjelde for barn som har nedsatt funksjonsevne. Videre understreker barnekomiteen at det må legges til rette for at barn som

⁵¹ General Comments No. 7 (2006) punkt 14.

⁵² General Comments No.7 (2006) punkt 14 a).

⁵³ General Comments No. 12 punkt 29.

⁵⁴ General Comments No. 12, punkt 21.

⁵⁵ General Comments No. 12, punkt 21.

⁵⁶ Sandberg (2012), s. 99.

tilhører minoritetsgrupper som urbefolkning eller innvandrerbarn også må få rettigheten oppfylt selv om de ikke prater flertallets språk.⁵⁷

Barnekomiteen påpeker til slutt at partene må være oppmerksomme på hvilke negative konsekvenser en «tankeløs praktisering» av rettigheten kan medføre.⁵⁸ Dette vil kunne gjelde i de tilfeller der det er svært små barn, eller at barnet har vært utsatt for en straffbar handling. Partene må sikre at retten til å bli hørt i slike tilfeller blir praktisert på en slik måte at den sikrer full beskyttelse for barnet.⁵⁹

2.1.5 Direkte, representant eller gjennom et egnet organ

Barn skal høres «enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ», jf. BK artikkel 12 nr.2. Barnekomiteen anbefaler at barn høres direkte i enhver saksbehandling der hvor det er mulig.⁶⁰ Dersom barnet skal høres direkte, er det en forutsetning at barnet skal bli hørt under saksbehandlingen av en som skal være med å ta avgjørelse i saken. Det kan for eksempel være en dommer, eller et nemndsmedlem i et forvaltningsorgan. Barn bør ikke høres direkte i åpent rett. For et barn kan det være en skummel opplevelse å skulle opptre direkte i retten eller i fylkesnemnda, derfor er det viktig å legge høringen til rette for at barn skal føle seg trygge til å uttrykke sine synspunkter. Høringen kan for eksempel skje i et annet rom. Å høres direkte vil også være hos mekler på familievernkantoret.

Dersom barnet ikke ønsker å bli hørt direkte kan det være hensiktsmessig at barnet blir hørt gjennom en representant. Selv om barnekomiteen anbefaler at barn høres direkte, er det viktig at det også er ordninger for barn som ikke ønsker å uttale seg direkte. Uttaleretten vil kunne bli innskrenket dersom det ikke er mulig for barnet å uttrykke sine meninger gjennom en representant.

Dersom barnet skal høres gjennom en representant kan det være en eller begge foreldrene, en sakfører eller annen person som bli utpekt.⁶¹ En representant kan også være en advokat, en sosialarbeider, eller en som allerede er involvert i barnets liv.⁶² Dersom barnet skal være representert ved representant, er det viktig at denne representanten formidler barnets

⁵⁷ General Comments No. 12, punkt 21.

⁵⁸ General Comments No. 12, punkt 21.

⁵⁹ General Comments No. 12, punkt 21.

⁶⁰ General Comments No. 12, punkt 35.

⁶¹ General Comments No. 12, punkt 36.

⁶² General Comments No. 12, punkt 42.

synspunkter på en korrekt måte.⁶³ Representanten må ha tilstrekkelig kunnskap og forståelse for de ulike sidene av beslutningsprosessen og erfaring med å jobbe med barn.⁶⁴

Representanten for barnet må være klar over at han eller hun utelukkende representerer barnets interesser, og ikke foreldre eller andre institusjoner eller instanser.⁶⁵

Barnekomiteen nevner foreldre som den mest naturlige representanten for barnet.⁶⁶ Det vil imidlertid kunne være en risiko for at det kan være interessekonflikt mellom barnet og foreldrene, typisk i sivile saker, straffesaker eller administrative saker.⁶⁷ I saker som handler om samlivsbrudd og skilsmisse kan det være problematisk at foreldrene er representant fordi foreldrene er så følelsesmessig involvert selv, at de kan ha problemer med å skille mellom sin egne følelser og synspunkter og barnets.⁶⁸

Når det kommer til hvem som skal avgjøre hvem som hører barnet, har Barnekomiteen lagt til grunn at det er barnet som har valgretten.⁶⁹ Den oppfatningen komiteen legger til grunn er i samsvar med barneperspektivet som konvensjonen bygger på, men Søvig mener at det er mye som taler for at meningen var å legge valgretten til myndighetene. Dette er blant annet begrunnet i koblingen til nasjonale prosessregler i siste del av artikkel 12 nr.2 som støtter opp under at det ikke er opp til hver enkelt barn å bestemme gjennomføringsmåte.⁷⁰ Hvem som hører barnet kan ha innvirkning på om barnet vil uttale seg eller ikke. På den måten kan det være hensiktsmessig om barnet får bestemme selv hvem som skal høre han eller henne.

2.1.7 Forholdet til barnets beste

Det er en nær sammenheng mellom artikkel 12 og artikkel 3 om barnets beste i barnekonvensjonen. Når man skal ta stilling til en sak som gjelder barn, er prinsippet om barnets beste alltid sentralt. Spørsmålet blir hvordan barnets beste påvirker barnets rett til å bli hørt.

⁶³ Se forrige fotnote.

⁶⁴ General Comments No. 12, punkt 36.

⁶⁵ General Comments No. 12, punkt 37.

⁶⁶ General Comments No. 12, punkt 36.

⁶⁷ Se forrige fotnote.

⁶⁸ Sandberg (2010) s. 59.

⁶⁹ General Comments No. 12, punkt 35.

⁷⁰ Søvig, Karl Harald, «Barns rettigheter på barns premisser – utfordringer I møtet mellom FNs barnekonvensjon og nors rett», Det juridiske fakultetets skriftserie, nr. 115, Universitet i Bergen 2009, s.69.

For å kunne ivareta retten om barnets beste er det viktig å ha barneperspektivet, som innebærer å se forholdene med barnets øyne. En av de beste mulighetene for å oppnå barneperspektivet i dets egentlige forstand vil være å høre barnet. Barns deltakelse må være en balansegang mellom retten til å delta og retten til beskyttelse.

Dersom foreldrene har en sterk konflikt, kan det være utfordrende for barnet å skulle uttale seg, og det vil kanskje ikke være til barnets beste å bruke uttaleretten sin. Barn kan føle at de havner i en dilemma, og det kan være et vanskelig tema for barnet. Det er gjerne et spenningsfelt mellom det sårbare barnet, og det kompetente barnet som har rett til å delta.⁷¹

Barnekomiteen er imidlertid klar på at det ikke er noe spenningsfelt mellom barnets beste i artikkel 3 og barnets rett til å bli hørt i artikkel 12.⁷² Artikkel 3 vil ikke kunne anvendes riktig uten at artikkel 12 er respektert, og artikkel 3 vil styrke artikkel 12 sin funksjon, som er å legge til rette for barns sentrale rolle i alle beslutninger som angår dem.⁷³

For at barnet skal føle seg trygg til å prate fritt og barnets rett til beskyttelse skal være ivaretatt, bør høringen legges opp til å være barnevennlig. FNs barnekomite sier at barnet ikke bør høres i åpen rett, men i fortrolighet, og at høringen heller bør foregå som en samtale enn som en ensidig eksaminasjon.⁷⁴

Barnekomiteen sier at omgivelsene når barnet skal utøve sin uttalerett, må være positive og oppmuntrende på en slik måte at barnet føler seg sikker på at den voksne som skal høre barnet lytter, og tar barnets synspunkter seriøst.⁷⁵

Barnekomiteen har anbefalt at den som skal høre barnet må ha særskilt kompetanse. Den som skal høre barnet må være forberedt og gi barnet tilstrekkelig informasjon om hvilke rettigheter barnet har til å uttrykke seg og hvilken betydning det vil ha om barnet legger frem sine synspunkter.⁷⁶ Å snakke med barn er annerledes enn å snakke med voksne, derfor er det viktig at de som skal prate med barn har opplæring i å snakke med barn og har gode

⁷¹ Barneombudet, «Barnas stemme stilner i stormen. En bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd», rapport 2012, s. 25.

⁷² General Comments No. 12, punkt 74.

⁷³ General Comments No.12, punkt 74.

⁷⁴ General Comments No.12, punkt 43.

⁷⁵ General Comments No. 12, punkt 42.

⁷⁶ General Comments No.12, punkt. 41.

kvalifikasjoner. For å få en god dialog med barn, er det viktig å oppnå tillit og den voksne må kunne lytte til og samarbeide med barnet.

Statene som har undertegnet konvensjonen skal sørge for at fagpersoner som skal høre barn, får opplæring i artikkel 12 og anvender den i praksis.⁷⁷ Barnekomiteen har også anbefalt at partene skal støtte utviklingen av foreldrerollen som respekterer barns rett til å bli hørt gjennom å utarbeide programmer for foreldreopplæring og spre informasjon om barns og foreldres rettigheter etter konvensjonen.⁷⁸

2.1.8 Er barns rett til å bli hørt en absolutt rett?

Et sentralt spørsmål som reiser seg er om retten til å bli hørt er absolutt. Ordlyden i artikkel 12 setter ingen begrensinger i uttaleretten, såfremt man er kommet frem til at barnet er «i stand til å danne seg egne synspunkter». Det tyder på at retten til å bli hørt er absolutt.

Uttaleretten har en høyere rang en andre hensyn innenfor barnerett, fordi den er rangert av barnekomiteen som et av fire generelle prinsipper. Selve ordlyden i artikkel 12 er noe vagt utformet. Det vil være forholdsvis enkelt å komme frem til at et barn ikke er «i stand til å danne seg egne synspunkter», og dermed utelukke retten til å bli hørt.

Barnekomiteens uttalelser i den generelle kommentaren til artikkel 12, kan forstås som om at de mener at retten til å bli hørt aldri kan fravikes.⁷⁹

Som vist i punktet over, er det en sammenheng mellom barnets rett til å bli hørt og barnets beste. I Rt. 2004 s.811A kom Høyesterett frem til at uttaleretten måtte vike for hensynet til barnets beste. Spørsmålet som kom på spissen i denne saken var om man kan sette til side uttaleretten fordi man mente det ikke var til barnets beste. I norsk rett kan det bli sett på som en saksbehandlingsfeil dersom et barn over 7 år ikke er blitt hørt i en sak som vedrører barnet, som igjen kan føre til opphevelse av dommen.⁸⁰

⁷⁷ General Comments No.12, punkt 49.

⁷⁸ General Comments No.12, punkt 93.

⁷⁹ General Comments No. 12, punkt 15 og 19.

⁸⁰ Se for eksempel; Rt. 1999 s. 1183, Rt. 2006 s. 152.

Nevnte Høyesterettsdom gjaldt en gutt på 12 år som ikke var gitt retten til å uttale seg. Spørsmålet for Høyesterett var om fremgangsmåten var i samsvar med barneloven og BK artikkel 12. Høyesterett kom frem til at det ikke var saksbehandlingsfeil at gutten ikke var blitt hørt og at saksbehandlingen ville vært den samme selv om gutten hadde blitt hørt, og fremgangsmåten var i tråd med regelverket. Førstevoterende uttale at det ville bli for belastende for gutten å bli hørt.⁸¹

Dommen har vært kritisert. Enkelte har vært kritiske til noen av Høyesteretts uttalelser, men for øvrig synes det å være enighet om selve resultatet.⁸² Smith mener at Høyesterett her gir en generell uttalelse når de sier at barnets rett til å bli hørt i alle tilfelle må vurderes i lys av prinsippet om barnets beste.⁸³ Søvig sier at det kan tenkes hensyn som medfører at barnets uttalerett må vike, men at terskelen for å ekskludere barnet fra uttaleretten må være høy, siden denne rettigheten er en av grunnpilarene i barnekonvensjonen.⁸⁴ Denne typen relativ uttalerett som er Høyesteretts tilnærming er også lagt til grunn i Europarådets konvensjon om kontakt, artikkel 6.⁸⁵

Det kan tyde på at barnekomiteen mener at barnets rett til å bli hørt kan aldri fravikes, heller ikke ut fra en vurdering av barnets beste.⁸⁶ Et slik syn samsvarer med formålet i BK art. 12, som er å gi barnet en selvstendig rett. Barnet må kunne bestemme om det vil benytte seg av uttaleretten og ikke voksne. Da er det en forutsetning at barnet faktisk blir spurt om det ønsker å uttale seg eller ikke. Dette taler for at barnets rett til å uttales seg som hovedregel ikke kan settes til side ut fra hensynet til barnets beste. Det kan nok tenkes tilfeller hvor situasjonen er så alvorlig og eksepsjonell at det kan aksepteres at barnet ikke blir spurt om det ønsker å uttale seg, slik som i dommen ovenfor. Hovedregelen må allikevel være at uttaleretten er absolutt.

2.1.9 Barnekonvensjonens stilling i norsk rett

Barnekonvensjonen trådte i kraft i Norge i 1991 og ble inkorporert i 2003 gjennom menneskerettsloven § 2 nr.4.⁸⁷ At barnekonvensjonen er inkorporert betyr at den er tatt

⁸¹ Rt. 2004 s. 811A, avsnitt 47.

⁸² Søvig (2009) s. 79-82, Smith, Lucy, «Barnets beste og barnets uttalerett», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) nr. 3/4, 2004, s. 223-231.

⁸³ Smith (2004) s. 228.

⁸⁴ Søvig (2009) s. 81.

⁸⁵ Europarådets konvensjon om kontakt, 15.mai 2003 (ETS nr. 192) art.6.

⁸⁶ General Comments No. 12, punkt 74.

⁸⁷ Lov av 21.mai 1999 nr. 30 om styrkning av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

direkte inn i norsk lov. Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og ved motstrid med norsk lov følger det av menneskerettsloven at barnekonvensjonen skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning. Hensikten med inkorporeringen var å styrke barnekonvensjonen stilling i norsk rett, selv om norsk rett allerede i stor grad oppfylte barnekonvensjonen. Ved å inkorporere barnekonvensjonen sendte også Norge et signal til de andre staten at Norge tar konvensjonen på alvor.⁸⁸ Norge var aktiv i utarbeidelsen av FNs barnekonvensjon.

Det har blitt et større fokus på at barn er selvstendige individer med egne rettigheter. Konvensjonen har uten tvil hatt stor signaleffekt, og etter inkorporeringen har konvensjonen fått større tyngde og gjennomslagskraft.⁸⁹ Inkorporeringen av barnekonvensjonen medførte at flere norske lover ble endret for å være bedre tilpasset barnekonvensjonen artikkel 12. Barns rett til å bli hørt har blitt styrket i blant annet barneloven og barnevernloven. I barneloven § 31 andre ledd ble det justert fra 12 år til 7 år for når barn skal høres om personlige forhold før det tas en avgjørelse. Barnekonvensjonen blir også brukt for å tolke andre lovbestemmelser. FNs barnekonvensjonen har dermed fått en meget sterk stilling i norsk rett.

2.1.10 Barnekomiteens merknader om gjennomføringen av BK art. 12 i norsk rett

I barnekomiteens merknader til Norge i 2010 fikk Norge ros for at det er gjort endringer i barneloven og barnevernloven som senket aldersgrensen fra 12 til 7 år, for når barn har en rett til å uttrykke sine synspunkter i saker som vedrører dem. Norge fikk også kritikk i forbindelse med gjennomføringen av artikkel 12.

Komiteen sier at de er betenkt over at:

«...barnets rett til å bli hørt ikke er fullt ut implementert i praksis eller effektivt praktisert i alle faser av prosesser der man treffer beslutninger eller kommer fram til ordninger for barns liv, særlig saker som omsorg for barn.»⁹⁰

Videre anbefaler barnekomiteen Norge å videreføre og styrke arbeidet med å implementere artikkel 12, og «...fremme behørig respekt for synspunktene til barn i alle aldre i administrative og rettslige prosesser, herunder i barnefordelingssaker.»⁹¹ Mekling er ikke spesifikt nevnt, men i oppfølgingen til barnekomiteens merknader ble det sagt av departementet at det skal jobbes videre med å «...sikre at barnets syn kommer fram under

⁸⁸ Ot.prp.nr. 45 (2002-2003) s. 25.

⁸⁹ Smith (2012) s.27.

⁹⁰ Concluding observations (2010), punkt 24.

⁹¹ Se forrige fotnote, punkt 25.

mekling ved familievernkontorene og eksterne meklere...»⁹² Det tyder på at departementet selv mener at barnets rett til å bli hørt ikke er tilstrekkelig ivaretatt, men at det ikke er behov for noen lovendring.

2.2. Grunnloven

2.2.1 Innledning

I 2014 fikk vi en ny bestemmelse i Grunnloven under kapitlet om menneskerettigheter, som omhandlet barns menneskerettslige rettigheter. Grunnloven § 104 første ledd slår fast at;

«Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med dets alder og utvikling».

Grunnloven § 104 bygger på barnekonvensjonens art. 12. Grunnlovsbestemmelsen brakte ikke noe nytt for barns rettigheter, den slo fast gjeldende rett som Norge allerede hadde inkorporert gjennom barnekonvensjonen art. 12. Det var noe diskusjoner i forkant av vedtakelsen av nye grunnlovsbestemmelser, om dette var nødvendig og behovet for å grunnlovsfeste barns rettigheter. En grunnlovsbestemmelse har en helt annen tyngde innenfor norsk rett enn annen lovgivning.

Grunnloven § 104 gir barn en rett til å bli hørt både som individ og som gruppe, og offentlig myndighet, foreldre og andre privatpersoner blir pålagt å lytte til det barnet har å si. Her stilles det heller ingen krav til alder for at barn skal høres, men vekten av barnas mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og utvikling.

2.2.2 Innhold

Barn har etter Grunnloven § 104 en rett til å ytre seg i saker som gjelder barnet selv. Her kan det virke som barnekonvensjonen går noe lengre med å bruke betegnelsen at barn har rett til å uttrykke sin mening i alle saker som «vedrører barnet». I en rapport fra Menneskerettighetsutvalget fremkommer det at formuleringen er valgt for å «tydeliggjøre at barn ikke har rett til å bli hørt eller har rett til medbestemmelse i saker hvor de kan være berørt, men som primært omhandler andre personer».⁹³ Et av forslagene var at ordet «berører» skulle brukes, men det ble ikke vedtatt.⁹⁴

⁹² Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité av januar 2010, s. 13.

⁹³ Dokument 16 (2011-2012) punkt 13.5.3.

⁹⁴ Innst. 186S (2013-2014) s.30.

Barns rett til å bli hørt har flere sider. På den ene siden viser prinsippet om barns rett til medbestemmelse uttrykk for barnets menneskeverd og autonomi, ved at barnet har rett til å bli hørt og til å øve innflytelse over eget liv. På den andre siden viser barnets rett til medbestemmelse et viktig ledd i barns opplærings- og utviklingsprogress, hvor barnet over tid skal bli i stand til å ta styringen over eget liv og treffe egne beslutninger.⁹⁵

Barns rett til å bli hørt får et materielt innhold gjennom at Grunnloven § 104 sier at barns mening skal tillegges vekt. I vurderingen av et vedtak eller beslutning skal barns mening være et av momentene som vurderes. Hvor stor vekt barns mening skal tillegges vil avhenge av barnets alder og utviklingsnivå. Det vil også ha betydning hvilken type sak det dreier seg om.⁹⁶

Barnets mening skal etter Grunnloven § 104 tillegges vekt i samsvar med barnets alder og utvikling. En nokså lik utforming som barnekonvensjonen har i artikkel 12.

Menneskerettsutvalget uttaler at ungdom som nærmer seg 18 år, skal normalt ha mer innflytelse på beslutninger enn for eksempel en 7 åring. Videre påpeker de at det kan være store personlige variasjoner i barns modenhet, og barns medbestemmelse også må variere ut ifra hvilke beslutninger det er snakk om.⁹⁷

2.2.3 Grunnlovsbestemmelsen betydning

En grunnlovsfestning har en rettslig betydning, på den måte at den kan brukes som tolkningsmoment. Både domstol og forvaltning vil kunne trekke inn Grunnloven i vurderingen hvor det er tvil om hvordan annen lovgivning skal forstås.

Grunnlovsbestemmelsen kan også brukes som skranke for lovgiver.⁹⁸

En grunnlovsfestning av barns rettigheter er nødvendig, fordi selv om barn har de samme menneskerettighetene som voksne så har barn et annet utgangspunkt enn voksne.⁹⁹ De ordinære menneskerettighetene ivaretar ikke tilstrekkelig barns særlige behov for beskyttelse,

⁹⁵ Dokument 16, punkt 35.5.3.

⁹⁶ Dokument 16, punkt 13.5.3.

⁹⁷ Se forrige fotnote.

⁹⁸ Dokument 16, punkt 32.5.1.

⁹⁹ Dokument 16, punkt 32.5.1.

og deres behov for gode utviklingsmuligheter og deres medbestemmelse over eget liv.¹⁰⁰ Grunnlovsbestemmelsen har frem til nå i begrenset grad vært brukt av domstolene. Grunnlovsbestemmelsen blir generelt brukt som tillegghjemmel og støtte ved tolkning av de korresponderende konvensjonsbestemmelser. Høyesterett har i Rt. 2015 s.93 avsnitt 57 og 64 uttalt at det er Høyesteretts selvstendige ansvar å tolke, avklare og utvikle menneskerettsbestemmelsene i Grunnloven. Høyesterett prøver her å vise vei. Grunnloven § 104 var frem til denne dommen bare brukt som et ekstra påheng til barnekonvensjonen.¹⁰¹

Bendiksen og Haugli mener det er grunn til å tro at Grl. § 104 kan få en selvstendig og praktisk betydning. Grunnlovsbestemmelsen vil også ha betydning for lovgivende myndighet.¹⁰²

Norge var en av de sentrale aktørene i arbeidet med FNs barnekonvensjon. En grunnlovsbestemmelse om barns rettigheter vil kunne ha en sterk politisk og symbolsk betydning. Den symbolske betydningen er at barn vil bli synliggjort i konstitusjonen. Den politiske betydningen blir at den lovgivende og utøvende makt vil se hen til en slik grunnlovsbestemmelse når det treffes beslutninger.¹⁰³ Barns rett til å bli hørt blir tydeligere, og bedre kommunisert.

¹⁰⁰ Dokument 16, punkt 32.1.

¹⁰¹ Bendiksen og Haugli (2015) s. 54.

¹⁰² Se forrige fotnote.

¹⁰³ Dokument 16, punkt. 32.5.1.

3 Barns rett til å bli hørt etter barneloven

3.1 Regler om mekling

I 1993 ble ordningen med obligatorisk mekling innført. Reglene om mekling finner vi i barneloven og i meklingsforskriften.¹⁰⁴ Ved et samlivsbrudd plikter alle ektefeller og samboere med felles barn under 16 år å møte til en time obligatorisk mekling, jf. ekteskapsloven 26 og barneloven § 51. Først i 2007 ble det også lovfestet for foreldrene som var samboere med mekling ved samlivsbrudd. For ektefeller med felles barn under 16 år er det en forutsetning å ha meklingsattest for å få godkjent søknad om separasjon, jf. barneloven § 51 andre ledd og samboere må ha meklingsattest for å kunne motta utvidet barnetrygd, barnetrygdloven § 9.

I tillegg til nevnte tilfeller ved samlivsbrudd, er det også obligatorisk med mekling for foreldre som ønsker å reise sak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast eller samvær. Gjennomført mekling er en søksmålsbetingelse for at foreldrene skal kunne reise sak, jf. bl. 51 første ledd. Det er en absolutt prosessforutsetning, og saken blir avvist dersom mekling ikke er gjennomført, jf. bl. § 56 annet ledd.¹⁰⁵ Meklingen følger de samme reglene og rammene som for den obligatoriske meklingen ved samlivsbrudd. Undersøkelser har vist at det ofte i disse sakene er vesentlig høyere konfliktnivå og mange har underliggende problemer.¹⁰⁶

Det er kun den første meklingstimen som er obligatorisk. Dersom foreldrene ønsker mer mekling kan mekler tilby inntil syv timer. Mekling utover dette karakteriseres ikke lenger som mekling. Frem til 2007 var det obligatorisk med tre timer mekling. Endringen med formål å gjøre meklingsordningen mer fleksibel og styrket for de par som trenger det mest.¹⁰⁷ Styrket fordi det totalt sett ble tilbud om flere meklingstimer.

3.2 Meklingens innhold

De strukturelle rammene meklingen består av er en kombinasjon mellom frivillighet og påbud. Den første meklingstimen er påbudt, mens mekling utover dette er frivillig.

¹⁰⁴ Forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (meklingsforskriften).

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 19.

¹⁰⁶ Ådnes, Marian, Gry Mette D. Haugen, Heidi Jensberg, Minna Rantalaiho, Tonje Lossius Husum. Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Trondheim: SINTEF og NTNU, Rapport A20162, 2011, s. 96, s. 109 flg.

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 16.

Meklingsordningen i Norge skiller seg ut fra andre lands lignende ordninger, med at den er obligatorisk.

Departementet gir ingen spesifikke føringer når det gjelder metodikk i meklingen, ut over det som sies i rundskrivet om at det i fastlåste konflikter kreves en annen tilnærming enn i de tradisjonelle meklingssakene.¹⁰⁸

Meklerne er i hovedsak godkjente fagpersoner som er ansatt ved familievernkontor, i helse og sosialinstans eller ved PPT-kontor. I tillegg kan prester være mekler, jf. meklingsforskriften § 4. Dersom tilgangen til det offentlige apparatet ikke er godt nok, kan også privatpraktiserende psykologer, psykiatere eller advokater få meklingsbevilling. De aller fleste meklingene skjer på et familievernkontor.¹⁰⁹ Regjeringen har uttalt at «familievernkontorene er grunnstammen i meklingsapparatet».¹¹⁰ Det stilles visse kunnskapskrav til mekleren. Etter meklingsforskriften § 4 må mekler ha gode kunnskaper om voksnes og barns reaksjoner i og etter et samlivsbrudd og mekler må være orientert om faglige og juridiske spørsmål som er sentrale i forhold til saksfeltet.

Mekler har også et særlig ansvar å holde fokuset på barnets behov, dette kan mekler gjøre gjennom egne meklerstrategier for å opprettholde fokuset på barnet.¹¹¹ Meklers rolle er bare å veilede og hjelpe foreldrene. Det er foreldrene som er ansvarlige for den avtalen som de kommer frem til, ikke mekler, jf. meklerforskriften § 1 femte ledd.

Hovedhensikten med dagens meklingsordning er å avklare spørsmål og hjelpe foreldrene med å komme frem til en skriftlig avtale om foreldreansvar, fast bosted og samvær, jf. barneloven § 52. Et av argumentene for å ha en ordning hvor staten kontrollerer hva foreldrene avtaler om barna deres, er at foreldrene ikke alltid er i stand til å se saken fra barnets perspektiv ved et samlivsbrudd.

En del av meklers mandat er å gi foreldrene en del informasjon. Etter meklingsforskriften § 1 skal mekler gjøre foreldrene kjent med meklingsordningen og målet med meklingen. Mekler

¹⁰⁸ Rundskriv Q-02/2008 s. 3.

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 16.

¹¹⁰ St.meld. nr. 29 (2002-2003) s. 26.

¹¹¹ Nordhelle, Grethe, Mekling II Sentrale temaer i konflikthåndtering, Gyldendal, Oslo 2007, s. 122.

skal også gi foreldrene informasjon om de aktuelle reglene i barneloven og annet regelverk som gjelder barn og foreldre når de ikke bor sammen. Mekler bør gi informasjon i mekling om de viktigste økonomiske konsekvensene som avtalen medfører, jf. bl. § 52 andre setning og meklingsforskriften § 1.

Mekler skal gjøre foreldrene oppmerksomme på at barnet har en rett til å bli hørt, jf. meklerforskriften § 2. Videre skal også mekler informere foreldrene om at barnets beste skal være det styrende i meklingen og i den avtalen som foreldrene skal komme frem til.

Barnets beste er den overordnende normen i disse sakene.¹¹² I henhold til barneloven § 48 skal avgjørelser om foreldreansvar, fast bosted og samvær rette seg etter det som er best for barnet, og ikke mest praktisk for foreldrene. Barnets beste skal også være styrende i selve behandlingen av slike saker. Etter meklingsforskriften § 2 første ledd, skal mekleren ha fokus på barnets beste i meklingen. Når foreldrene er i et samlivsbrudd kan samlivsbruddet i seg selv være så vanskelig at det er utfordrende for foreldrene å holde fokuset på barnets beste i meklingen, da spiller mekler en viktig rolle som påminner om hvorfor foreldrene er til mekling. Meklingsordningen er på denne måten med på å ivareta et samfunnsmessig ansvar for barnets beste.

En avtale mellom foreldrene om foreldreansvar, fast bosted og samvær vil trolig være til det beste for barnet.¹¹³ Barneloven bygger på at foreldrene fortrinnsvis bør blir enige om hvordan ansvaret for barna skal fordeles etter et brudd. Enighet mellom foreldrene regnes i seg selv som svært viktig verdi for barna, og loven bygger også på en forutsetning om at de fleste foreldre vil sine barn vel, og at de er de beste til å finne den beste løsningen.¹¹⁴

Ved et samlivsbrudd er det sterke konflikter som skaper størst problemer for barn. Dersom foreldrene har en langvarig og sterk konflikt, og foreldrene ikke klarer å skjerme barna fra konflikten, kan det føre til varige skader for barna.¹¹⁵ Departementet legger til grunn at det i de fleste saker er best for barnet at foreldrene kommer til enighet om barnefordelingsspørsmålene da dette vil kunne virke konfliktdempende og gi bedre grobunn

¹¹² Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 26.

¹¹³ NOU 1998:17 s. 30.

¹¹⁴ Haugli, Trude, «Hensynet til barnets beste», i Høstmølingen, Kjørholt, Sandberg (red.), Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge, 2.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2012, s. 62.

¹¹⁵ NOU 1998:17 s. 47.

for det fremtidige samarbeid.¹¹⁶ Foreldrene føler mer eierskap til en avtale som de er kommet frem til selv. En avtale vil foreldrene trolig respektere og etterleve mer enn for eksempel en rettsavgjørelse.¹¹⁷

3.3 Barnets rett til å bli hørt

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har staten forpliktet seg til å gjøre tiltak som ivaretar barns rett til å bli hørt, dette gjelder både gjennom lovverket og praksis. Vurderingen blir dermed hvilken rett barn har til å bli hørt ved mekling etter nasjonale regler.

Barneloven § 31 har lovfestet barns uttalerett. Første ledd lyder som følgende:

«Etter kvart som barnet blir i stand til å danne seg egne synspunkt på det saka dreiar seg om, skal foreldra høyre kva barnet har å seie før dei tek avgjerd om personlege forhold for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meniner alt etter kor gammal og modent barnet er. Det samme gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere.»

I henhold til barneloven § 31 første ledd, har barn en rett til å bli hørt i «personlige forhold». Personlige forhold for barnet vil i første rekke dreie seg om spørsmål knyttet til forholdet mellom foreldre og barn, og vil ha betydning for mer hverdagslige forhold, men også mer inngrepene avgjørelser.¹¹⁸ Det er ingen tvil om at en sak knyttet til fast bosted og samvær, vil dekkes av «personlige forhold», og gir barnet en rett til å bli hørt i slike saker.

Første ledd er en generell skjønnsmessig regel som retter seg mot foreldre og andre omsorgspersoner i barnets liv. Bestemmelsen pålegger disse å høre barnets mening og vektlegge barnets mening før det tas avgjørelser om personlige forhold. Foreldrene har som utgangspunkt i henhold til foreldreansvaret rett og plikt til å ta avgjørelser for barnets personlige forhold, jf. bl. § 30, men barnets rett til medbestemmelse innskrenker foreldrenes rettighet. Hvilke barn som har rett til å bli hørt etter § 31 første ledd, begrenses av den skjønnsmessige vurderingen av at barnet må være «i stand til å danne seg egne synspunkter». Det vil bero på en individuell vurdering av hvert enkelt barn.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 7.

¹¹⁷ Se forrige fotnote.

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 60.

Andre ledd i barneloven § 31 setter opp en aldersbegrensning i uttaleretten:

«Eit barn som er fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal få informasjon og høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd om personlege forhold for barnet...»

Etter barneloven § 31 andre ledd, har enhver som tar avgjørelser om personlige forhold for barnet plikt til å høre barnet, blant annet i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Dette gjelder ikke bare for foreldre, men også for eksempel domstoler.

Før slike avgjørelser har alle barn som har fylt 7 år en absolutt uttalerett, yngre barn skal høres dersom de fyller kravet til at de kan «danne seg egne synspunkter». Denne aldersgrensen ble i 2004 senket fra 12 år til 7 år, det var i forbindelse med inkorporeringen av barnekonvensjonen.¹¹⁹ Barn under 7 år har også rett til å uttale seg, men denne retten er betinget barn. Barn over 7 år har en sterkere rett som er tilnærmet absolutt. Det kan være problematisk med en slik aldersgrense, fordi det vil kunne oppfattes som en absolutt grense nedad og dermed vil barn som har eller kan danne egne synspunkter falle utenfor.¹²⁰

Dersom barnet velger å uttale seg skal deres synspunkter vektlegges etter alder og modenhet. Når barnet har fylt 12 år skal barnets mening tillegges stor vekt, jf. bl. § 31 annet ledd. Barnets mening skal ikke være utslagsgivende, men det skal tas i betraktning. Andre hensyn kan veie tyngre. Hvor stor vekt barnets mening får, vil avhenge blant annet om barnet forstår rekkevidden av sitt standpunkt, hvor fast og velbegrunnet standpunktet er, og hvilke andre hensyn som trekker i andre retning.¹²¹

Videreformidling av barnets mening kan skje enten skriftlig eller muntlig. Departementet har uttrykt at skriftlig vil være en god måte, men muntlig kan i noen tilfeller være et alternativ.¹²²

Mekler har etter meklingsforskriften § 2 bare et ansvar «å gjøre foreldrene oppmerksomme» på barnets rett til å bli hørt. Det legges opp til etter meklingsforskriften at det er foreldrenes ansvar å høre barnet. I rundskriv har departementet også gitt uttrykk for at det er foreldrenes ansvar å høre barnet.¹²³

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) s. 60.

¹²⁰ Sandberg (2012) s. 100.

¹²¹ Sandberg (2012) s. 115.

¹²² Veileder Q-15/2004 s. 47.

¹²³ Rundskriv Q-02/2008 s.6.

Etter de nasjonale reglene har barn en rett til å bli hørt ved saker om fast bosted og samvær, men det legges opp til at det er foreldrenes ansvar å høre barnet og videreformidle barnets synspunktet. Barn har ingen direkte rett til å delta i mekling. Dersom barnet skal delta i meklingen, avgjøres det mellom foreldrene og mekler.

3.4 Praksis

Barn har ingen lovfestet rett til å delta i mekling etter de norske lovreglene, men det er uttalt både i stortingsmelding og forarbeider at der er opp til mekler å avgjøre om barn skal trekkes inn i meklingen.¹²⁴ Mekler har kun en plikt til å informere foreldrene om barnets rett til å bli hørt, og det er heller ingen journalføringsplikt i meklingene, jf. familievernkontorloven § 11 fjerde ledd. Det er gjort flere undersøkelser som har belyst om barn deltar i mekling. Jeg vil i det videre gjøre rede for noen av disse undersøkelser for å belyse om praksisen på familievernkontorene oppfyller barnekonvensjonen art. 12 og Grunnloven § 104.

Forskning gjort av Ekeland og Myklebust i 1997 om meklingsordningen viste at barn bare var direkte involvert i 2 % av meklingene.¹²⁵ Ved 12 % av meklingene var barn involvert gjennom at foreldrene hadde fått i oppgave å snakke med barna om deres synspunkter i spørsmål som ble tatt opp i meklingen.

En SINTEF-studie fra 2011 viste at barn deltok i meklingen i 4 % av meklingene på familievernkontorene.¹²⁶ Mekler hadde i 38 % av meklingene unnlatt å informere foreldrene om barns rett til å bli hørt, mens de i 41 % av sakene ikke hadde informert foreldrene om sin plikt til å høre barnet.¹²⁷ Det ble allikevel snakket med foreldrene om hva de oppfattet som barnets mening i to av tre saker.¹²⁸

¹²⁴ NOU 1998:17 s. 45 og St.meld. nr. 29 (2002-2003) s. 26.

¹²⁵ Ekeland og Myklebust (1997) s.153, Se også Ekeland (1996).

¹²⁶ Åndenes mfl. (2011) s. 125.

¹²⁷ Åndanes mfl. (2011) s. 122.

¹²⁸ Åndanes mfl. (2011) s. 123.

Barne- og familiedepartementet sendte i 2003 et spørreskjema til alle landets meklere, der svarte 70 % at de sjelden hadde med barn i meklingen, mens 17 % aldri hadde hatt barn med.¹²⁹

Undersøkelsene og studiet av praksisen på familievernkontoret viser at til tross for at det har vært et økt fokus på barns rett til deltakelse, så skjer det faktisk i svært liten grad. En av grunnene til det er antageligvis fordi det er foreldrene som skal ta avgjørelsen i mekling, ikke mekler.¹³⁰ Meklere har i undersøkelsene gjort av Barne- og familiedepartementet i 2003 at de ville hatt med barn i mekling dersom de hadde hatt nok kunnskap, hele 61 % av meklerne mens 26 % var usikre og 13 % svarte at de uansett ikke ville ta med barn.¹³¹

3.5 Oppfyller dagens rett BK art. 12 og Grl. § 104?

Etter BK art. 12 legges det ingen føringer på hvordan barn skal høres. Det er opp til statene nasjonalt å avgjøre. Etter de norske reglene har barn ingen direkte rett til å delta i mekling. Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har staten et særlig ansvar å påse at de nasjonale reglene er i samsvar med BK. Spørsmålet blir om de nasjonale reglene er i samsvar med BK art. 12 og Grl. § 104.

I avsluttende merknader til Norge i 2010 var signalene fra barnekomiteen at barnets rett til å bli hørt, ikke er fullt ut ivaretatt i rettslige og administrative prosesser. Mekling er ikke spesifikt nevnt, men i oppfølgingen til barnekomiteens merknader ble det uttalt av departementet at det skal jobbes videre med å sikre barns uttalerett under mekling på familievernkontoret.¹³² Det tyder på at departementet selv mener at barnets rett til å bli hørt ikke er tilstrekkelig ivaretatt, men at det ikke er behov for noen lovendring.

De nasjonale reglene legger ikke opp til at mekler skal høre barnet. Foreldrene aksepteres som representant. Spørsmålet som reiser seg da er om det er tilstrekkelig at foreldrene er barnets representant i meklingen.

¹²⁹ Rød, Oddny, Barns deltakelse i mekling og samværssaker – Barnehøringsmodellen som metode, Nr. 02. 2010, Fokus på familien s. 123.

¹³⁰ Sandberg (2010) s. 59.

¹³¹ Rød (2010) s. 123.

¹³² Oppfølging av avsluttende merknader fra FN's barnekomité av januar 2010, s. 13.

Etter BK artikkel 12 skal barn høres direkte, gjennom en representant eller et egnet organ. Det sies ikke noe om hvem som kan være barnets representant. Det er det trolig opp til staten å velge.¹³³ Barnekomiteen har anbefalt at barn høres direkte, men artikkel 12 setter ingen krav til det. Foreldrene blir omtalt som barnets naturlige representant, men barnekomiteen påpeker også at det kan være en risiko for interessekonflikt.¹³⁴

Under saksforberedelsen der det mekles etter barneloven § 61, er det tilstrekkelig i en del saker at foreldrenes opplysning om barnets mening legges til grunn.¹³⁵ Det forutsetter at foreldrene er enige om hva barnet mener og at det ikke er andre forhold som tilser at barnet bør høres likevel.¹³⁶ Hvis dette kan godtas når saken er tatt til domstolen, taler det i utgangspunktet for at det også ved den obligatoriske meklingen på familievernkontoret er tilstrekkelig at foreldrene representerer barnet.

I den generelle kommentaren stilles det visse krav til den som skal være representant. Representanten skal videreformidle barnets synspunkter på en korrekt måte og være bevisst på at han eller hun utelukkende representerer barnet.¹³⁷ Foreldrene er så involvert selv i saker om barnets bosted og samvær etter samlivsbrudd at de kan ha vanskelig for å skille mellom sine egne og barnets synspunkter.¹³⁸ Sandberg har uttalt at det er vanskelig å tenke seg at i en sak hvor foreldrene er uenig om hvor barnet skal bo fast, klarer å skille mellom å fremme sin egen sak i det ene øyeblikket og klare å formidle barnets syn på en nøytral måte i det neste.¹³⁹ I slike saker vil det nok være en fordel om det er en annen som hører barnet.

Dersom foreldrene ikke er enige om hva barnet mener i saker for domstolene, er det sagt i veilederen til saksbehandlingen at dommeren bør høre barnet.¹⁴⁰ Sannsynligvis er ikke alle foreldrene som kommer til den obligatoriske meklingen heller enige om hva barnet mener. Det taler for at foreldrene ikke alltid er egnet som barnets representant.

¹³³ Sandberg (2012) s. 107-108.

¹³⁴ General Comments No. 12. punkt 36.

¹³⁵ Ot.prp. nr.29 (2002-2003) s. 62.

¹³⁶ Veileder Q-15/2004 s. 39.

¹³⁷ General Comments No. 12 punkt 36 og 37.

¹³⁸ Sandberg (2012) s. 108.

¹³⁹ Sandberg 2010 s. 59.

¹⁴⁰ Veileder Q-15/2004 s. 40.

Formålet med barnekonvensjonen artikkel 12 er å gi barnet en selvstendig stemme i barnets eget liv. Sandberg mener det er uheldig at uttaleretten undergraves av at foreldrene aksepteres som barnets representant.¹⁴¹ Meklerens rolle er å hjelpe foreldrene til å komme frem til den beste løsningen for deres barn, Sandberg sier at det vanskelig kan gjøres når mekler ikke engang har møtt barnet eller snakket med han eller henne.¹⁴²

Det kan også være en fare for at barnet ikke får den informasjonen som barnet har krav på gjennom foreldrene. Som vist under kapitel 2 er det en vesentlig del av høringsretten at barnet også har krav på tilstrekkelig informasjon, for at barnet skal kunne ta en avgjørelse på om barnet ønsker å bruke uttaleretten. Når foreldrene hører barnet er det ingen kontroll på hvilken informasjon barnet får.

Basert på ovennevnte er det min oppfatning at foreldrene ikke alltid er egnet som representant for barnet i saker om fast bosted, samvær og foreldreansvar.

De nasjonale reglene gir ikke barnet en selvstendig rett til å delta i mekling og foreldrene er ikke tilstrekkelig som representant for barna i saker som gjelder fast bosted og samvær. Aldersbegrensningen i barneloven § 31 er heller ikke i tråd med barnekomiteens anbefalinger. Konklusjonen blir at de nasjonale reglene ikke er i samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12 og Grunnloven § 104.

¹⁴¹ Sandberg (2010) s. 60.

¹⁴² Sandberg (2010) s. 59

4 Barn i mekling (BIM)

4.1 Bakgrunn for BIM

En ide om mekling ved foreldrebrudd kom på 1970-tallet. Det var en økning i skilsmissraten i Vest-Europa og USA på denne tiden.¹⁴³ I Norge var mekling etter ekteskapsloven av 1918 ment som et forsøk på å redde ekteskapet. Ved endringen av meklingsordningen i 1993 ble hensikten med meklingen dreid om til å handle om å komme frem til gode ordninger for barna. I utgangspunktet har fokuset vært å hjelpe foreldrene. Etter hvert har dette fokuset blitt endret ved at flere har blitt opptatt av barns stilling ved et samlivsbrudd.

I internasjonal litteratur blir ulike modeller for å høre barn, delt inn i Child-inclusive meditation og Child-focused mediation. Gjennom Child-focused mediation prøver mekleren indirekte å «bringe barnet inn i rommet» gjennom å fokusere på barnet i samtale med foreldre før mekling. I Child-inclusive mediation er barnet, på ulike måter, direkte inkludert i meklingen.¹⁴⁴ BIM er en form for Child-inclusive meditation.

Det er både nasjonalt og internasjonalt blitt et mer fokus på hvordan man best mulig kan ivareta barns uttalerett ved foreldres samlivsbrudd. I de forskjellige landene er det utviklet ulike modeller hvor hovedmålet er at man skal bringe fokuset i større grad over på barnet for å komme frem til den beste løsningen for barnet. I New Zealand har Jill Goldson utviklet en modell som er et løsningsfokusert meklingsmodell for familiesamarbeid. I etterkant av meklingene rapporterte foreldrene at det var bedre kommunikasjon mellom foreldrene, og mellom foreldrene og barnet. Det ble også rapportert at, foreldrene var mer oppmerksomme på hvordan deres konflikter påvirket barnet og de ble mer opptatte av å samarbeide. Barna rapporterte at behovet for å få informasjon og føle at de hadde en stemme ble ivaretatt gjennom modellen.¹⁴⁵

Viktigheten av barns uttalerett har blitt understreket gjennom statlig hold. Til tross for at det har vært økt fokus, har undersøkelser vist at barn i svært liten grad deltar i meklingen.¹⁴⁶

Mange har etterspurt hvorfor barn ikke har deltatt i meklingen, blant annet forsker Astrid Strandbu.¹⁴⁷

¹⁴³ Strandbu, Astrid, Hverdagslige og vanskelige beslutninger, Oslo, Universitetsforlaget, 2011, s. 138.

¹⁴⁴ Stranbu og Thørnblad s. 276.

¹⁴⁵ Rapport 2015, punkt 7.6.5.

¹⁴⁶ Se punkt 3.4

¹⁴⁷ Se Strandbu 2011.

Det bar vært prøvd ut ulike typer child-inclusive mediation i Norge, men antallet barn i mekling har økt i liten grad. BIM ble utviklet av Gjertrud Jonassen som jobber på Grenland familievernkontor. Målet med BIM er å bringe barnet og barnets situasjon i sentrum av foreldrenes oppmerksomhet under samlivsbruddet.¹⁴⁸

4.2 Gjennomføring av BIM

BIM reguleres innenfor de samme rettslige rammene som den ordinære meklingsordningen. I forkant av første meklingstime blir foreldrene kontaktet, hvor de blir oppfordret til å ha med barna til meklingen. Barn mellom 5 og 16 år blir invitert med i meklingen. Barna er med til første meklingsmøte slik at mekler får møtt barna før selve meklingsarbeidet starter. I forkant av meklingen får barna en brosjyre med informasjon.

Meklingen starter ved at mekleren kort gir informasjon til foreldrene og barnet om hva mekling er, hvordan mekling etter BIM-modellen foregår og hva som er formålet med meklingen. Deretter forlater foreldrene rommet. Barnet høres før selve meklingen mellom foreldrene starter. Mekler starter samtalen med barnet med å gjenta informasjonen og deretter starter samtalen. Dersom det er flere søsken prater mekleren med søsknene samtidig.

Samtalen med barna er strukturert etter følgende tre spørsmål; Hvordan har du det? Hva skjer/har skjedd? Har du noe du vil si til dine foreldre? Barna bestemmer hva mekler skal videreformidle til foreldrene. Mekler skal formulere skriftlig det barna vil fortelle foreldrene. Når mekler og barnet har blitt enige om hva mekler skal formidle som barnets budskap, bytter barnet og foreldrene plass.¹⁴⁹

Samtalen med foreldrene starter med at mekler leser opp barnas budskap. Deretter gjennomføres meklingen. Når meklingen med foreldrene er ferdig hentes barnet inn igjen. Barnet får nå informasjon om hva foreldrene er blitt enige om, eventuelt at foreldrene skal tilbake til mekleren for å gjøre avtalen ferdig. Totalt varer meklingen etter BIM-modellen ca. 1,5 time, hvor samtalen med barnet varer i ca. 20 minutter. På slutten av meklingen avtales det eventuelle oppfølgingsamtaler og det avtales en evalueringssamtale. Før foreldre og barn

¹⁴⁸ Rapport 2015:4 punkt 7.7.1.

¹⁴⁹ Strandbu og Thørnblad s. 276.

drar fra familievernkontoret gir meklerin barnet visittkortet sitt, slik at barnet kan ta kontakt med meklerin dersom det skulle ønske det. Etter et halvt år inviteres foreldrene tilbake til familievernkontoret til en evalueringssamtale. Evalueringen foregår etter samme modell som selve meklingen.¹⁵⁰ Hensikten med evaluering er å kvalitetssikre avtalen og sikre at hensiktsmessige justeringer blir gjort både for foreldre og barn. Mekler får også en anledning til å ivareta barnet dersom det er en pågående konflikt mellom foreldrene.¹⁵¹

4.3 Erfaringer med BIM

Astrid Strandbu og Renee Thørnblad har gjort undersøkelser av «Høring av barn i mekling». I undersøkelsene har de studert barns, foreldres og meklers erfaringer med bruk av BIM-modellen. Den første artikkelen som er publisert handler om barns deltakelse og barns budskap i meklingen. Det er i alt 250 meklingssaker og 413 barn som har blitt undersøkt. Undersøkelsene er fra fire meklingskontor. Barna var i hovedsak mellom 7 og 16 år, men de yngste barna var fire år og de eldste 20 år.¹⁵²

Det var kun i tre av 250 meklinger at barn/barnet ikke ønsket at mekler skulle si noe til foreldrene. Resultatet viser at barn som gis muligheten til det, vil delta i meklingen. Barna hadde mange ulike budskap å komme med. Det handlet både om hvor de ønsket å bo og om hvordan de har det. Mange var også bekymret for foreldrene, og noen var opptatt av rettferdighet. Det var stor variasjon i hva barna ønsket at mekler skulle fortelle videre til foreldrene.¹⁵³

Strandbu og Thørnblad konkluderer med at BIM-modellen skaper større fokus på barnets posisjon som deltaker og øker sannsynligheten for at barn kan være deltaker i meklingen.¹⁵⁴

Meklerne merker også at antallet barn som deltar i mekling er større etter at BIM-modellen er tatt i bruk. Mekler fra familievernkontoret i Tromsø, uttalte at det tidligere var sporadisk når barn deltok i mekling.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Strandbu, Astrid og Thørnblad, Renee, «Hva står på spill? – Barns deltakelse og budskap i mekling, Nr. 04 2015, Fokus på familien, s.277.

¹⁵¹ Rapport 2015:4, punkt 7.7.1.

¹⁵² Strandbu og Thørnblad s. 272.

¹⁵³ Strandbu og Thørnblad s. 279 flg.

¹⁵⁴ Strandbu og Thørnblad s. 277.

¹⁵⁵ https://uit.no/om/enhet/aktuelt/nyhet?p_document_id=428503&p_dimension_id=154287

4.4 På hvilken måte oppfyller BIM barnekonvensjonen og Grunnloven?

I henhold til barnekonvensjonen artikkel 12 og Grunnloven § 104 skal alle barn gis en mulighet til å uttale seg om saker som vedrører dem, dette inkluderer meklings-situasjonen. Det at alle barn mellom 5 og 16 år blir invitert med i mekling i BIM-modellen, er i seg selv med på å ivareta uttaleretten. Fokuset på barnet som en aktiv deltaker øker. I det videre vil jeg påpeke mer konkret på hvilke måter BIM ivaretar uttaleretten og de krav som barnekomiteen har skissert i den generelle kommentaren til artikkel 12.

Barnekomiteen har som nevnt tidligere anbefalt at barn bør høres direkte der dette er mulig. I BIM blir barn hørt direkte av mekler, som videreformidler og hjelpe foreldrene med å komme frem til en avtale.

Videre skal høringen legge til rette for at barn skal få uttale seg «fritt». Barn kan lett la seg å påvirke. Derfor er det viktig at barna blir stilt spørsmål på en slik måte at de ikke ledes i noen retning. I BIM er spørsmålene åpne. Det gir barna i større grad kontroll på hva de ønsker å ta opp og snakke med mekler om. At foreldrene ikke er med i samtalen, kan også gi barn en bedre forutsetning for å prate «fritt». Selv om foreldrene ikke sier noe, vil barn gjerne søke foreldrenes bekreftelse på at det de sier er rett. Barnekomiteen påpeker også at barn skal kunne prate uten påvirkning fra noen.¹⁵⁶ Undersøkelsen av BIM, viste at barn hadde ulike temaer de var opptatt av og det var ulik intensitet i budskapene, noe som indikerer at barna har fått muligheten til å uttale seg fritt om det de har hatt behov for.¹⁵⁷

Ofte blir lojalitetskonflikt ført som argument mot at barn skal delta i mekling. I BIM blir ikke barna spurt om hvor de ønsker å bo fast og om samvær. Barna blir således ikke stilt i en posisjon hvor de må velge mellom foreldrene. Dersom barna skulle ha behov for å snakke om det eller komme med ønsker, har barna fortsatt mulighet for det. Undersøkelsene viste at noen barn fremmet ønske om fast bosted og samvær.¹⁵⁸ Noen barn uttrykte at de ville dele seg likt mellom foreldrene og var opptatte av rettferdighet. Strandbu og Thørnblad påpeker i artikkelen at mange barn havner i en annen type lojalitetskonflikt, gjennom at de ønsker å ivareta foreldrenes behov fremfor egne. Barna ytret bekymring særlig for hvordan far vil klare

¹⁵⁶ General Comments No. 12, punkt 22.

¹⁵⁷ Strandbu og Thørnblad s. 286.

¹⁵⁸ Strandbu og Thørnblad s. 286.

seg etter bruddet og barna viste omsorg.¹⁵⁹ Det er viktig at foreldrene også får kjennskap til disse følelsene. Barna syntes også det var fint å snakke med en «nøytral tredjeperson» som kunne formidle budskapet videre til foreldrene.¹⁶⁰

Barna får også kontrollen gjennom at de bestemmer hva meklerin skal fortelle videre til foreldrene. Det øker igjen fokuset på barnet som en deltaker i meklingen.

Som redegjort for i kapitel 2 legges det vekt på i barnekomiteens generelle kommentarer at det skal være barnevennlige omgivelser i høringen av barnet. På familievernkantorene har de jobbet med at kantorene skal være barnevennlige, slik at barn kan føle seg velkommen og trygge.

Barn har ingen plikt å si noe. For at barna skal kunne ta stilling til om de ønsker å uttale seg, er det viktig at de får tilstrekkelig informasjon. I BIM gis barn informasjon om hva som skjer i meklingen, først sammen med foreldrene, og deretter gjentas informasjonen for barnet før samtalen med mekler starter. Når mekler er den som gir informasjonen og ikke foreldrene, har man en viss kontroll med at barna får tilstrekkelig informasjon. I forkant av meklingen får barna informasjon om hva mekling er gjennom brosjyrer som familievernkantoret sender til barna. I undersøkelsen av BIM var det ingen av barna som ga uttrykk for at det var vanskelig å forstå hva som skulle skje i meklingen.¹⁶¹

Når mekler har snakket med foreldrene, får barnet tilbakemelding om hva de er kommet frem til. Barnekomiteen har påpekt at det er viktig at barnet får tilbakemelding om hvilken avgjørelse som er tatt og hvordan barnets mening er vektlagt. Det er med på å ta barnets mening på alvor.

Det er sammenheng mellom barnets uttalerett og barnet beste. BIM øker fokuset på barnets beste gjennom at barnet blir pratet først med, og at meklerin har snakket med barnet før meklingen med foreldrene starter. Evalueringsmøtet etter noen måneder er også med på å sikre at avtalen foreldrene er kommet frem til, er den beste løsningen for barnet.

¹⁵⁹ Strandbu og Thørnblad s. 287.

¹⁶⁰ Strandbu og Thørnblad s. 287.

¹⁶¹ Strandbu og Thørnblad s. 288.

4.5 Noen utfordringer med BIM?

Det kan være noen problematiske etiske sider ved å invitere barnet inn til den første samtalen i forbindelse med mekling, siden man vet så lite om forholdene i familien på forhånd.¹⁶²

Høringen skal etter de generelle kommentarene legges til rette slik at det tas hensyn til barnets individuelle og sosiale situasjon.¹⁶³ Høringen må altså tilrettelegges etter hvert enkelte barns behov. Ved første meklingstid vet ikke mekler så mye om barnets behov eller så mye om situasjonen i familien. Der hvor det er større underliggende problemer, har barnet sannsynligvis andre behov, enn de barna hvor foreldrene kommuniserer bra og har en avtale allerede før meklingen.¹⁶⁴ Ofte vil disse konfliktsakene gå videre som rettssaker og dermed vil barna bli hørt i forbindelse med rettssakene. Det kan derfor være grunn til å ikke høre disse barna også ved den obligatoriske meklingen, fordi det kan bli en stor belastning for barn å bli hørt mange ganger. I tillegg har kanskje disse barna et større behov for å skjermes fra mor og fars konflikter.

4.6 Sammenligning av den ordinære meklingsordningen og BIM

Det er få retningslinjer i norsk rett på hvordan barn skal høres, mens det i BIM legges opp til en barnevennlig høring. Etter den ordinære meklingsordningen er det nok at barna blir hørt av foreldrene, men som vist i kapitel 2 handler artikkel 12 om noe mer enn at barn bare skal høres. Barn skal ha en aktiv rolle som deltaker. Det taler for at BIM ivaretar uttaleretten i større grad enn den ordinære ordningen. I tillegg inviteres barna systematisk med til første meklingstid, mens etter den ordinære meklingsordningen blir barna inkludert i meklingen dersom foreldrene og mekler blir enige om det.

Begge meklingsordningen har de samme rettslige rammene. I barneloven og meklingsforskriften sies det at mekler skal holde fokuset på barna og barnas beste. Etter BIM blir barna pratet med først og barnas budskap blir presentert for foreldrene før meklingen starter. Det er med på å sette fokuset på barnet og barnets beste. For mekler vil det nok være enklere å hjelpe foreldrene med å komme frem til en avtale om barnet, når han eller hun faktisk har møtt barnet og pratet med det, fremfor at foreldrene forteller mekler om hva de oppfatter som barnets synspunkter.

¹⁶² Rapport 2015:4 punkt 7.7.1.

¹⁶³ General Comments No. 12, punkt 23.

¹⁶⁴ Åndanes mfl. (2011) s. 141.

Barnekomiteen har i sin generelle kommentar påpekt at høringen blant annet må gjøres barnevennlig. Den ordinære meklingsordningen setter ingen krav til selve høringen, som igjen fører til at praksisen blir svært ulik på familievernkontorene.¹⁶⁵ Statens ansvar for gjennomføring gjelder også for praksisen. BIM har klarere retningslinjer for hvordan høringen skal gjennomføres, noe som vil kunne skape en lik praksis. I tillegg er det et fokus på at barna skal få tilstrekkelig informasjon i meklingen etter BIM, mens i den ordinære meklingsmodellen er det vanskelig å ha kontroll på hvilken informasjon foreldrene gir barna.

4.7 Konklusjon

Etter min oppfatning oppfylder BIM i stor grad barns rett til deltakelse etter barnekonvensjonen og Grunnloven, og ivaretar balansegangen mellom barnets rett til å delta og beskyttelse mot å få for mye ansvar. Undersøkelser viser at barn er positiv til BIM og synes det er fint å kunne prate med noen om forandringene i familien og om sine tanker rundt det.¹⁶⁶ For de aller fleste familier fungerer BIM godt. Det vil kunne være utfordringer der hvor det er store konflikter og underliggende problemer i familiene. Strandbu og Thørnblad konkluderte etter gjennomgang av barnets posisjon i BIM at deres sårbarhet og lojalitet, på generelt grunnlag ikke kan begrunne at de ikke skal delta i mekling.¹⁶⁷ De påpekte også at å høre barnet kan blant annet beskrives som et sikkerhetsspørsmål. Barn får en anledning til å si ifra om sviktende utøvelse av foreldreskap.

Sammenlignet med den ordinære meklingen etter norsk lov, er BIM et bedre tilbud til barn og oppfylder i større grad barnekonvensjonen og Grunnloven. Selv om BIM er en bedre praksis, så er lovgivningen enda slik at foreldrene kan nekte barn å delta i mekling fordi barn ikke har en selvstendig rett til å delta i meklingen. Dette vil jeg diskutere nærmere i neste kapitel.

Det har vært prøvd ut ulike modeller i Norge tidligere for å øke fokuset på barnets deltakelse, men dette er den første hvor barn systematisk er med i fra første time. Strandbu og Thørnblad konkluderte i sin undersøkelse av BIM at den gir barn en forstørret posisjon i meklingen, og er en klar markering og tydeliggjøring av barnets posisjon som deltaker.¹⁶⁸ Dette taler for at BIM oppfylder barnekonvensjonen artikkel 12 og Grunnloven 104.

¹⁶⁵ Haugen og Rantalaiho (2010) s. 124.

¹⁶⁶ Strandbu og Thørnblad s. 287.

¹⁶⁷ Strandbu og Thørnblad s. 289.

¹⁶⁸ Strandbu og Thørnblad s. 288.

5 Avsluttende drøftelser

5.1 Bør barn delta i mekling?

Diskusjonen om barn bør delta i mekling deler seg i hovedsak om de som mener det klart er det beste for barn å delta og de som mener at barn er sårbare og må beskyttes. Det er ingen tvil om at barn har en rett til å bli hørt. Det er imidlertid en forskjell å ha en rett til å bli hørt og en rett til å delta i meklingen. Spørsmålet blir om barn bør delta i mekling.

5.1.1 Argumenter for at barn bør delta i mekling.

Barn bør delta i mekling fordi de ønsker det selv. Undersøkelse av BIM-modellen viste at barn ønsket å delta i mekling og de benytter seg av muligheten i stor grad.¹⁶⁹ Barnet har et behov for å bli sett og forstått. Foreldrene som er i konflikt, kan ha reduserte evner til å tolke og forstå barnets behov, fordi foreldrene selv har behov som dominerer.¹⁷⁰

Det kan være ekstra sårbart for et barn å føle at det ikke blir sett og forstått ved et samlivsbrudd, for barna er det store omveltninger i deres liv. Foreldrene kan ha utfordringer med å ivareta barnas behov, fordi de har nok med seg selv. En mekler kan da spille en viktig rolle. Mekler kan bedre ivareta barnets behov for å bli forstått og verdsatt.¹⁷¹ Skjørten gjorde i 2014 en undersøkelse av barns deltakelse når foreldretvister var kommet til domstolen, hun kom frem til at de fleste barna benyttet seg av muligheten til å delta.¹⁷²

I meklingen er en del av formålet å komme frem til den beste løsningen for barnet. Gjennom at barnet får delta i mekling, kan barnets beste bedre bli ivaretatt. Det er et poeng at skal en komme frem til den beste løsningen for et barn, må en snakke med barnet selv. Barn bør derfor delta for at beslutninger som tas, skal være i tråd med barnets beste.¹⁷³

Barnekomiteen har i sin generelle kommentar sagt at det ikke er noe motsetningsforhold mellom barnets beste og barnets rett til å bli hørt. Skal en kunne ha barneperspektivet på hva som er barnets beste er den beste måten å snakke med barnet selv.

¹⁶⁹ Strandbu og Thørnblad s. 285.

¹⁷⁰ Nordhelle (2007) s. 127.

¹⁷¹ Nordhelle (2007) s. 128-129.

¹⁷² Skjørten, Kristin, «Foreldretvister- økt vektlegging av barns synspunktet», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2/2014, s. 79.

¹⁷³ Rapport 2015:4, punkt 7.8.2,

Barnets deltakelse kan skape bevegelse i en fastlåst situasjon. I undersøkelser av meklingsordningen har det vist seg at barnets deltakelse i meklingen kan være med på å skape bevegelse i saken, dersom foreldrene har kommet i en helt fastlåst situasjon. Barnets synspunkter kan gjøre at foreldrene ser saken med nye øyne.¹⁷⁴

For barnet kan deltakelse i mekling ha en terapeutisk og forebyggende effekt. I BIM blir det lagt opp til at man skal snakke om hvordan barnet har det, og mange barn kan synes det er vanskelig og utfordrende at foreldrene har flyttet fra hverandre og livene deres er snudd på hodet. I undersøkelsen av BIM uttalte også barna at de syntes det var fint å snakke med en nøytral tredjeperson.¹⁷⁵ Samtalen mekler har med barnet kan være verdifull slik at mekler får kunnskap om barnet og barnets opplevelse av situasjonen det befinner seg i. Mekler kan på den måten ha mer målrettet fokus på barnet i mekling med foreldrene.¹⁷⁶ Mekler kan i hjelpe foreldrene med å se barnet fra barnets perspektiv og på denne måten blir barnets interesser bedre ivaretatt i meklingen.¹⁷⁷

En australsk undersøkelse har sammenlignet to ulike måter å holde fokus på barnet i mekling mellom foreldre. Resultatet viste at den måten hvor barnet var direkte involvert var det mindre konflikter mellom foreldrene et år etterpå og avtalene ble i mindre grad endret. Resultatet av undersøkelsen viste at det hadde hatt en stor effekt at en nøytral tredjeperson hadde samtalt med barnet, og videreformidlet barnets synspunkter.¹⁷⁸

5.1.2 Argumenter for at barn ikke bør delta i mekling.

Motargumenter for at barn skal delta i mekling handle ofte om å beskytte barnet på grunn av deres sårbarhet. Det hevdes at det kan bli en byrde for barn å delta i meklingen.¹⁷⁹ Deltakelse i mekling kan skape en risiko for negative konsekvenser for barnet. Negative konsekvenser kan for eksempel være at barna føler lojalitetskonflikt, eller en skuffelse over at deres mening ikke ble det endelige resultatet.

¹⁷⁴ General Comments No. 12, pkt. 74.

¹⁷⁵ Se punkt 4.3

¹⁷⁶ Nordhelle (2007) s. 130.

¹⁷⁷ Nordhelle (2007) s. 131.

¹⁷⁸ Barneombudet (2012) s.31.

¹⁷⁹ Rapport 2015:4 pkt. 7.9.2.

Det er en forutsetning for at barn skal kunne delta i mekling at de har evnen til å gjøre seg opp egne synspunkter. De aller minste barna vil dermed etter dette skjønnsmessige kravet ikke bli inkludert i mekling. For at man skal kunne få noe meningsfylt ut av meklingen, er det viktig at barn faktisk kan uttrykke noe.

Et faremoment med å trekke barn inn i mekling, er at små barns meninger får for stor vekt.¹⁸⁰ Små barn kan ha vanskelig for å se sine interesser i et lengre tidsperspektiv, og små barn kan skifte mening ofte. Noe annet man bør være oppmerksom på, er at enkelte barn kan være manipulert.¹⁸¹ Barnets synspunktet kan være basert på lovnader eller trusler fra en av forelderen. Forelderen ha påvirket barnet slik at barnet uttrykker det som forelderen ønsker.¹⁸²

Videre er det et argument mot at barn skal delta i mekling, at barn kan komme i en lojalitetskonflikt der de føler at de må velge mellom en av foreldrene.¹⁸³ Barn bør fritas fra et potensielt press ved å være involvert og snakke om noe de ikke ønsker å snakke om.¹⁸⁴ Det blir ofte trukket fram som en innvending mot å høre barn i disse sakene, at det er alt for belastende for barnet å skulle mene noe konkret om hvor det ønsker å bo fast. Risikoen for lojalitetskonflikt er størst der det er sterk konflikt mellom foreldrene.¹⁸⁵

Et argument mot barns deltakelse i mekling, er at mekling er en sak mellom foreldrene.¹⁸⁶ Foreldrene er de som kjenner barna sine best, og mekler rekker ikke bli kjent med barna på samme måte etter en kort samtale. At barn kan få for mye makt, trekkes også frem som et argument mot at barn skal delta i meklingen.¹⁸⁷ Foreldrenes autoritet blir tatt bort.

Dersom barnet forteller noe som gjør at mekler blir bekymret for barnet, eller føler for at ta «parti» med barnets synspunktet, kan mekler miste fokus på hva som er det egentlige formålet med meklingen, nemlig å hjelpe foreldrene.¹⁸⁸

¹⁸⁰ Nordhelle (2007) s. 132.

¹⁸¹ Nordhelle (2007) s. 132.

¹⁸² Rapport 2015:4 pkt. 7.9.2.

¹⁸³ Haugen og Rantalaiho (2010) s. 117, NOU 1998:17 s.45.

¹⁸⁴ Barneombudet (2012) s.25.

¹⁸⁵ Rapport 2015:4 pkt. 7.9.2.

¹⁸⁶ Haugen og Rantalaiho (2010) s.117.

¹⁸⁷ Guldbrandsen, Wenke og Tjersland, Odd Arne, «Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier», Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 47, nummer 8, 2010, s.705-714, s. 712.

¹⁸⁸ Tjersland, Odd Arne og Guldbrandsen, Wenke, «Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over modeller og idelogier», Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 47, nummer 8, 2010, s. 692-700, s. 699.

Barns deltakelse i mekling er også ressurskrevende.¹⁸⁹ Det kreves flere meklere at barna skal delta og det tar lengre tid. I SINTEF-studien uttalte flere meklere at de følte tidspress i meklingen.¹⁹⁰ Mekler har mye obligatorisk informasjon som han eller hun skal gjennom og dermed er det ikke så mye tid innenfor en times mekling også å prate med barna.

Etter dagens ordning er det opp til mekler å avgjøre om barna skal delta i meklingen. Mangel på en praktiske retningslinjer og kompetanse hos meklerne er også argumenter mot at barn bør delta i meklingen. Barnekomiteen sier også i sin generelle kommentar at det kreves en viss kompetanse hos de som skal høre barnet.¹⁹¹ Dersom den som hører barnet ikke har tilstrekkelig kompetanse vil en kunne risikere at barns deltakelse ikke er til noe nytte.¹⁹²

5.1.3 Konklusjon

Det pågår en debatt i Norge om barn skal delta i mekling, de motforestillinger mot barns deltakelse dreier seg særlig om at meklers kompetanse og barns sårbarhet.¹⁹³ Meklerne som har hatt med barn i mekling etter BIM har uttalt at det å ha barn med i mekling har stor innvirkning på meklingsarbeidet, og de er positive til å ha med barn.¹⁹⁴ Det er en forutsetning for at barn bør delta at vi har kompetente meklere og barnevennlige rammer for høringen. Fra statlig hold er det økt fokus på opplæring av meklere.

Problemstillingen om barns rett til å delta er gjerne en diskusjon mellom barns rett til deltakelse og barns behov for beskyttelse. Strandbu og Thørnblad argumenterer for at ivaretagelsen av enkelte barns særlige behov for beskyttelse, tvert imot kan forutsette barnets deltakelse.¹⁹⁵ Noen av budskapene som kom frem under meklingen, kan avdekke at barna i verste fall trenger å beskytte seg mot foreldrene. Når barna uttrykker seg om egen omsorgssituasjon, bruker de sitt eget aktørskap for å forbedre sin egen framtidige situasjon.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Rapport 2015:4 pkt. 7.9.5.

¹⁹⁰ Ådanes mfl. s. 69.

¹⁹¹ General Comments No. 12, punkt 41.

¹⁹² Rapport 2015:4 pkt. 7.9.7.

¹⁹³ Strandbu og Thørnblad s. 285.

¹⁹⁴ Se punkt 3.4.

¹⁹⁵ Strandbu og Thørnblad s. 288.

¹⁹⁶ Se forrige fotnote.

For barn er det en stor omveltning i livet, det skjer store forandringer. Hvor man skal bo fast og samvær er essensielle spørsmål og avgjørelser. Noe som utløser mange følelser, synspunkter og ønsker. Det fremstår som klart at barn bør ha innvirkning på prosessen, de må få komme med sine synspunkter. Den beste måten å sikre dette er gjennom at barna deltar i meklingen. På grunn av den spesielle situasjonen et samlivsbrudd er, er det vanskeligere for foreldrene å se barnet og ta hensyn til barnets følelser. Min mening er at argumentasjonen taler for at barn bør delta i mekling, med de forutsetninger at det er meklere med kompetanse og ordninger for en barnevennlig høring.

5.2 Er det et brudd på BK art. 12 at barns deltakelse i mekling er avhengig av foreldrenes samtykke?

Barnekonvensjonen artikkel 12 gir barnet en rett til å uttrykke sine synspunktet i alle saker som vedrører barnet. Barnet har ingen plikt til å uttale seg, men skal ha fått muligheten til det. Formålet med barnekonvensjonen artikkel 12 er at barnet skal få en selvstendig rettighet og en innvirkning på eget liv. Under kapitel 2 konkluderte jeg med at barnets uttalerett er absolutt og kan bare fravikes i særlige tilfeller. Dette taler for at barn bør gis en selvstendig rett til å delta i meklingen. Slik det er nå er barna avhengig av foreldrenes samtykke for å kunne delta. Når barnet er avhengig av foreldrenes samtykke, har ikke barnet en selvstendig rett.

Det er imidlertid ingen plikt å høre barnet direkte etter barnekonvensjonen artikkel 12, men det er understreket av barnekomiteen at det kreves en del av den som skal være representant. Ordlyden og formålet med artikkel 12 taler for at barns uttalerett ikke kan være avhengig av foreldrenes samtykke. Mange foreldre blander «deltakelse» med «rett til å bestemme», det viser en australsk undersøkelse.¹⁹⁷ Dersom foreldrene tror barnet skal bestemme, kan de med grunnlag i det nekte at barnet skal delta i meklingen. Barnet bør selv få valget om det ønsker å uttale seg. Selv om barnet deltar i meklingen, vil det uansett være opp til barnet selv om det ønsker å si noe. Det er ingen uttaleplikt.

Staten har også et ansvar «å garantere» at alle barn gis en uttalerett. Etter barnekonvensjonen artikkel 4 har staten en plikt til å gjennomføre konvensjonens rettigheter. Dette gjelder både i lovverket og i praksis. Dersom barn hadde hatt en selvstendig rett til å delta i mekling, ville

¹⁹⁷ Cashmore, Judy and Patrick Parkinson, «Children's and parents's perceptions on children's participation in decision making after parental separation and divorce», Family Court Review Vol 46 No 1, 2008, s. 92.

Norge i større grad gjennomført barnets rett etter artikkel 12. Barnekomiteen mener det ikke gis noe rom for skjønn. Staten må legge til rette for at alle barn skal gis en rettighet til å uttale seg om sine synspunkter.¹⁹⁸ Dette har komiteen uttalt gjelder særlig for saker ved samlivsbrudd. Her er har også Norge fått kritikk fra barnekomiteen.¹⁹⁹

Spørsmålet videre blir om det er tilstrekkelig at staten har pålagt meklerin i meklingsforskriften § 2, å informere foreldrene om deres plikt til å høre barnet etter barneloven § 31.

Etter barneloven § 31 annet ledd har dommeren et lovpålagt ansvar å sikre at barnet blir hørt i forbindelse med domstolsbehandling. Dommeren har en rett til å prate med barnet selv eller la en sakkyndig gjøre det, jf. barneloven § 61 nr. 4. For mekler på familievernkontoret er det ingen tilsvarende rett eller plikt. En av årsakene til mekler ikke har den samme retten og plikten henger sammen med at det er foreldrene som skal treffe avgjørelsen hos mekler på familievernkontoret. Meklers rolle er bare å hjelpe foreldrene. Det kan også virke inngripende i foreldrenes privatliv at mekler skal kunne prate med barnet uten deres samtykke. Foreldrene har jo hovedansvaret for barna sine, jf. BK artikkel 5. At det ikke skulle være behov for en forskjell på familievernkontoret og i domstolen, taler også for at ved mekling på familievernkontoret bør det være åpent for at mekler har en rett til å prate med barnet. Dessuten har staten allerede gjort et inngrep i familien gjennom at mekling er obligatorisk, som gjør det mindre inngripende at meklerin også har en rett til å prate med barnet.

Som konkludert under kapitel 2 er barns rett til å uttale som hovedregel absolutt og det taler for at barna bør selv kunne få valget om det ønsker å uttale seg. Det vil dermed være i strid med BK art. 12 om foreldrene kan nekte barnet å delta i meklingen.

5.3 Hva kan optimalisere barnets rett til å deltakelse?

Som drøftet i punktet over er barns rett til deltakelse ved mekling avhengig av foreldrenes samtykke, og det er ikke i overensstemmelse med kravet i BK artikkel 12. Praksis viser også at barn høres i varierende grad, og er avhengig av foreldre og mekler. Ved å lovfeste barns rett til å bli hørt, vil en kunne sikre at alle barn får en lik rett. Barneombudet har foreslått at

¹⁹⁸ Se punkt 2.1.3.

¹⁹⁹ Se punkt 2.1.10.

meklere skal gis en plikt til å invitere barn til meklingen.²⁰⁰ Gjennom å gi barn en selvstendig rett til å delta i meklingen kan staten styrke både barns rettsstilling og barneperspektivet i foreldretvister, og det vil medføre at barnets rett til å bli hørt blir en realitet i disse sakene.²⁰¹ Det vil også være i samsvar med staten forpliktelser etter barnekonvensjonen. At barns rett til å uttale seg også er grunnlovsfestet, taler også for at retten til å delta bør lovfestes. En lovfestet rett til å delta i meklingen, vil også sikre at barna får den informasjonen som de har krav på.

Et annet grep som vil kunne optimalisere barnets rett til deltakelse, er å øke meklernes kompetanse. Meklere har selv sagt i undersøkelser at de føler de mangler den kunnskapen de trenger for å samtale med barn.²⁰² Meklerne må ha tilstrekkelig kunnskap for å kunne legge til rette for en barnevennlig høring. Barn må kunne snakke med meklerne på en skånsom måte, slik at både barnets rett til deltakelse og barnets behov for beskyttelse blir ivaretatt. I opplæringen av meklere må fokuset på høring av barn være et av elementene.²⁰³

Det tredje som kan gjøre barnets rett til å delta styrket, er en endring i tidsrammene. Barneombudet har uttalt at de mener den obligatoriske meklingen burde gå tilbake til tre timer obligatoriske meklingstimer, og at barna får en av disse.²⁰⁴ Det som vil kunne være aktuelt, er at mekler skal kunne bestemme at de foreldrene som ikke har noen konflikt, eller hvor barna ikke skal delta, ikke trenger alle tre timene. En mer fleksibel løsning. Undersøkelser viser at de fleste avslutter meklinger etter en time, selv om ikke alle er enige.²⁰⁵ Flere timer mekling vil kunne få flere foreldre til å se nytten av meklingen og ikke ta saken videre til retten. I tillegg er det mye mekler skal gjennom av obligatorisk informasjon. Stortinget har også bedt regjeringen om å fremme forslag om at alle barn skal tilbys en egen samtaletime hos familievernnet.²⁰⁶ Bakgrunnen for forslaget er positive erfaringer med å ha barn med i mekling, at denne praksisen virker konfliktdepende og gir familier en bedre opplevelse av bruddprosessen.

²⁰⁰ Barneombudet (2012) s. 132.

²⁰¹ Barlund, Tone, «Barns deltakelse i meklinger på familievernkontoret», Nr. 02 2015, Kritisk juss s. 83.

²⁰² Se punkt 3.4.

²⁰³ Barlund (2015) s. 83.

²⁰⁴ Barneombudet (2012), s. 33.

²⁰⁵ Ådnanes m.fl. (2011) s. 45-46.

²⁰⁶ Innst. 14s (2014-2015) s. 24.

En fjerde ting er at aldersbegrensningen i barneloven § 31 andre ledd fjernes. Selv om alle barn har en rett til å bli hørt, er aldersgrensen med på å sette en grense nedad. Barnelovens andre ledd kan være likt utformet som barnekonvensjonen artikkel 12, det vil også være i samsvar med barnekomiteens anbefalinger om at det ikke bør settes noen aldersgrenser hverken i lovgivning eller praksis.²⁰⁷ Barnets rett til å bli hørt bør heller være avhengig av en skjønnsmessig vurdering om barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter om saken.

²⁰⁷ General Comments No. 12 punkt 21.

6 Kildeliste

Lover, forskrifter og konvensjoner

Lov 17.mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 08.april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven)

Lov 04.juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven)

Lov 19.juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Forskrift 18.desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (meklingsforskriften)

FNs konvensjon om barns rettigheter for barns rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen)

Forarbeider og andre offentlige dokumenter

NOU 1998:7, Barnefordelingssaker – avgjørelsesorgan, saksbehandlingsregler og delt bosted.

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)

Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) Om lov om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.)

Dokument 16 (2011-2012). Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011.

Innst. 186 S (2013–2014) Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen, Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag.

Innst. 14 S – 2014–2015, Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2015, kapitler under Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet (rammeområde 2 og 3).

Rundskriv Q-02/2008 Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven. Barne- og likestillingsdepartementet, 2008.

Veileder Q-15/2004 Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn. Barne- og familiedepartementet, mars 2004.

St. meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap.

BLD rapport (2011) Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité av januar 2010. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, juni 2011.

Rettspraksis

Rt. 2004 s. 811

Rt. 2009 s.1261

Rt. 2015 s. 93.

Dokumenter fra FNs barnekomite

General Comments No.5 (2003), General measures of implementation for the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6) (UN doc. CRC/GC/2003/5).

General Comments No. 12 (2009), The right of the child of the child to be heard (UN doc. CRC/C/GC/12).

General Comments No. 7 (2005), Implementing child rights in early childhood, CRC/C/GC/7/Rev.1 20 September 2006.

Concluding Observations (2010), Concluding observations: Norway (CRC/C/NOR/CO/4).

Litteratur

Boe, Erik Magnus, Rettskildelære under debatt, Universitetsforlaget, Oslo 2012.

Bendiksen, Lena, R.L. og Haugli, Trude, Sentrale emner i barneretten, 2.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2015.

Haugen, Gry Mette D. og Rantalaiho, Minna. Barns rettigheter i mekling ved separasjon og samlivsbrudd. I: Anne Trine Kjørholt (red.). Barn som samfunnsborgere – barnets beste? Universitetsforlaget, Oslo 2010, s. 111-131.

Haugli, Trude, «Hensynet til barnets beste», i Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg (red.), Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge, 2.utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2012, s. 51-72.

Nordhelle, Grethe. Mekling Konflikforståelse og konflikthåndtering, Gyldendal Norsk Forlag, 1.utgave, Oslo 2006.

Nordhelle, Grethe. Mekling II Sentrale temaer i konflikthåndtering. 1.utgave, 1.opplag 2007. Gyldendal, Oslo 2007.

Nygaard, Nils. Rettsgrunnlag og standpunkt, Universitetsforlaget, 2.utgave 2004, 2.opplag 2005, Oslo 2005.

Sandberg, Kirsten. Barns rett til medbestemmelse – et juridisk perspektiv. I: Kjørholt, Anne Trine (red.). Barn som samfunnsborgere – barnets beste? Universitetsforlaget, Oslo 2010. S. 47-70

Sandberg, Kirsten. Barns rett til å bli hørt. I: Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg (red.). Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge, 2.utgave. Universitetsforlaget, Oslo 2012. S. 90-118.

Smith, Lucy. FNs konvensjon om barnets rettigheter. I: Høstmælingen, Kjørholt, Sandberg (red.). Barnekonvensjonen Barns rettigheter i Norge, 2.utgave. Universitetsforlaget, Oslo 2012. S. 17-30.

Strandbu, Astrid. Barnets deltakelse Hverdagslige og vanskelige beslutninger. Universitetsforlaget, Oslo 2011.

Artikler

Hva står på spill? – Barns deltakelse og budskap i mekling. Astrid Strandbu og Renee Thørnblad. Nr 04 2015, Fokus på familien, s.

Barlund, Tone, Barns deltakelse i meklinger på familievernkontoret, Nr. 02 2015, Kritisk juss, 41 (2), s.64-86.

Skjørten, Kristin, «Foreldretvister- økt vektlegging av barns synspunktet», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) 2/2014, s. 79-81.

Cashmore, Judy and Patrick Parkinson, «Children's and parents's perceptions on children's participation in decision making after parental separation and divorce», Family Court Review Vol 46 No 1, 2008, s. 91-104.

Rød, Oddny, «Barns deltakelse I mekling og samværssaker – Barnehøringsmodellen som metode. Nr. 02, 2010, Fokus på familien, s. 116-134.

Smith, Lucy, «Barnets beste og barnets uttalerett», Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål (FAB) nr. ¾, 2004, s. 223-231.

Tjersland, Odd Arne og Gulbrandsen, Wenke, «Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over modeller og idelogier», Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 47, nummer 8, 2010, s. 692-700.

Tjersland, Odd-Arne og Wenke Gulbrandsen, «Mekling ved samlivsbrudd: en oversikt over effektstudier», Tidsskrift for norsk psykologforening, årgang 47/8 2010, s. 705-714.

Nettdokumenter

Barneombudet (2012), Barnas stemme stilner i stormen. En bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd. Rapport 2012.

[http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf/\\$file/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf](http://www.r-bup.no/cms/cmsmm.nsf/lupgraphics/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf/$file/barnas_stemme_stilner_i-stormen.pdf) (siste lest 01.05.16)

Rapport 2015:4, Rapport utarbeidet på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Samtaler med barn, Helga Ask, Anne Kjeldsen, Folkehelseinstituttet.

<http://www.fhi.no/dokumenter/641aa6d88d.pdf> (sist lest 30.04.16)

Søvig, Karl Harald. Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett. Utredning for Barne- og likestillingsdepartementet, Bergen 2009.

[Søvig, Karl Harald \(2009\) https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/utredning_sovig_end_versj.pdf](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/utredning_sovig_end_versj.pdf)

(sist lest 01.05.16)

Ådnes, Marian, Gry Mette D. Haugen, Heidi Jensberg, Minna Rantalaiho, Tonje Lossius Husum. Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Trondheim: SINTEF og NTNU, Rapport A20162, 2011.

<http://www.sintef.no/globalassets/upload/helse/helsetjenesteforskning/a20162.pdf>

(Sist lest 30.04.2016)

Ekeland, Tor Johan og Vidar Myklebust. Foreldremekling. Meklarperspektivet. Forskningsrapport nr. 12. Volda: Høgskulen i Volda, Møreforskning Volda, 1996.

<http://www.nb.no/nbsok/nb/0d4ee5f04a7f98c246a7ddaea1b9e6cf?lang=no#0>

(Sist lest 16.03.2016)

Ekeland, Tor Johan og Vidar Myklebust. Foreldremekling. Brukarperspektivet. Forskningsrapport nr. 23. Volda: Høgskulen i Volda. Møreforskning i Volda. 1997.

<http://evalueringsportalen.no/evaluering/foreldremekling-brukarperspektivet>

(Sist lest 16.03.2016)

Nettsteder

https://uit.no/om/enhet/aktuelt/nyhet?p_document_id=428503&p_dimension_id=154287 (sist lest 30.04.16)

http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/, (sist lest 27.01.2016)